

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Privatinės teisės katedra

Mato Malijonio

Dieninės studijų formos

5 kurso, komercinės teisės

–akos studento

Magistro darbas

Nuosavybės teisės įgijimo momentas

Vadovas: doc. dr. Algirdas Taminskas

Recenzentas: dr. Paulius Miliauskas

Vilnius

2016

Turinys

1. Nuosavybės teisės gijimo momento samprata	7
2. Nuosavybės teisės gijimo momentas pagal pirminius nuosavybės teisės gijimo pagrindus.....	10
2.1 Nuosavybės teisės naujai pagamint daikt gijimo momentas.....	10
2.2 Nuosavybės teisės statin gijimo momentas.....	12
2.2.1 Nuosavybės teisės nebaigt statyti statin gijimo momentas.....	15
2.2.2 Nuosavybės teisės savavališkai statom statin gijimo momentas	17
2.3 Nuosavybės teisės gijimo momentas pasisavinant vaisius ir pajamas.....	22
2.4 Nuosavybės teisės be-eiminink daikt gijimo momentas	24
2.4.1 Valstybės ar savivaldybės nuosavybės teisės be-eimininkius daiktus gijimo momentas	24
2.4.2 Nuosavybės teisės gijimo momentas daikt , kurio savininkas atsisak	26
2.4.3 Nuosavybės teisės radin gijimo momentas	27
2.4.4 Nuosavybės teisės lob gijimo momentas	28
2.4.5 Nuosavybės teisės beprieffli rius ir pasiklydusius naminius gyvūnus gijimo momentas	29
2.4.6 Nuosavybės teisės laukines ir namines bites gijimo momentas	29
2.5 Nuosavybės teisės gijimo momentas pagal gyjamą senat	31
3. Nuosavybės teisės gijimo momentas pagal i-vestinius nuosavybės teisės gijimo pagrindus.....	37
3.1 Nuosavybės teisės gijimo momentas paveldint	39
3.2 Nuosavybės teisės gijimo momentas pagal pirkimo ó pardavimo sutart	43
3.3 Nuosavybės teisės gijimo momentas pagal vartojimo kredito sutart	48
3.4 Nuosavybės teisės gijimo momentas pagal dovanojimo sutart	52
3.5 Nuosavybės teisės gijimo momentas nuosavybė paimant visuomenės poreikiams	54
I-vados	56
Literatūros sąrašas	57
Santrauka	63
Summary.....	64

Ižanga

Tik nuosavybės teise turtą valdantis asmuo gali pasinaudoti nuosavybės teisės triada: valdymu, naudojimu bei disponavimu.¹ Nuosavybė pareigoja, kadangi nuosavybės teisės gijis asmuo ne tik turi teisę gyvendinti savo, kaip savininko teises, tačiau jam kyla ir pareiga gyvendinti savo teises nepažeidžiant kitų asmenų teisių, taip pat nuo nuosavybės teisės gijimo momento gali kilti tam tikros moralinės prievolės, kitos piniginės ir ne piniginės prievolės, sutartinės ar deliktinės atsakomybės. Nuosavybės teisės gijimo momento nustatymas teisės aktuose ó tai priešingų interesų derinimas, kai ieškoma pusiausvyros tarp savininko teisių apsaugos, viešojo intereso ir teisinio bei ekonominio suinteresuotumo, teisinio aiškumo, apibrėžtumo. Nuosavybės teisės gijimo momento nustatymas ypatingai svarbus tais atvejais, kai atsakomybė ar prievolė kyla sutarties sudarymo, daikto perdavimo ar kitu metu, kai nėra aišku, kas yra turto savininkas, kas atsakingas už padarytą žalą.

Temos aktualumas. Nuosavybės teisė liečia vieną iš svarbiausių asmenų teisių, o valstybės vis labiau reguliuoja nuosavybės teisės gijimą, nustato sąlygas, kurias privalo atitikti asmuo, siekiantis gyti nuosavybės teisę². Nustatytus atitinkamus sąlygas, kurias privaloma gyvendinti, siekiant gyti nuosavybės teises, atitinkamai vėliau gyjama ir nuosavybės teisė. Lietuvoje nuosavybės teisės gijimo momento klausimas atskirai ir išsamiai nebuvo nagrinėtas, iki šiol neišleisti Lietuvos Respublikos civilinio kodekso³ (toliau tekste ó šCKó) pilnas ketvirtosios knygos (daiktinė teisė) ir šeštosios knygos (prievolių teisė) komentarai. Prieštaringa teismų praktika ir teisės doktrina bei keičiamas teisinis reguliavimas patvirtina nagrinėjamos temos aktualumą.

Darbe nagrinėjamas nuosavybės teisės gijimo momentas sudarant vartojimo kredito sutartį itin aktualius šiuo metu, kai 2016 m. vasario 1 dieną įsigaliojo naujas vartojimo kredito teikimo teisinis reglamentavimas⁴ ir yra jau iškiamas teisinio apibrėžtumo trūkumas. Nėra aišku, kam nuosavybės teisė vartojimo kreditu išmokėtas lėšas ir nuo

¹Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.

²statymuose nustatomas asmenų teisnumas ir veiksnumas, reikalavimai siekiant gyti nuosavybės teises registruotinus daiktus, ribotai civilinėje apyvartoje esančius daiktus, intelektines nuosavybės teises ir kitus civilinės teisės objektus.

³*Cit. op. 1.*

⁴Lietuvos Respublikos vartojimo kredito statymo Nr. XI-1253 1,2,3,4,5,6,8,9,11,15,16,17,20,21,22,23,24,27,28,29,31,33,34,35,36,37,38,40 straipsniai, trečiojo ir penktojo skirsnių pavadinimai ir 1,2 priedų pakeitimo ir statymo papildymo 11¹, 14¹, 22¹, 22², 23¹, 25¹ straipsniais ir penktuoju¹ skirsniu statymas, *TAR*, 2015-11-18, Nr. 2015-18269.

kurio momento priklauso šat-alimoõ laikotarpiu⁵. Taip pat darbe analizuojamas nuosavyb s teis s gijimo momentas dovanojimo sutarties pagrindu, atsiffelgiant priedol iki 2016 m. birffelio 30 d. deklaruoti visas dovanojimo sutartis, sudarytas nuo 2004 m.⁶, d l ko praktikoje gali kilti gin d l nuosavyb s teis s gijimo momento. Taip pat pastaruoju metu aktuali nepriffi rim dvar problema, kai valstyb ar savivaldyb s siekia gyti nuosavyb s teises juos, kaip be-eimininkius daiktus, arba paimti visuomen s reikm ms⁷, norint i-saugoti dvarus kaip kult ros vertybes. Aktualus nuosavyb s teis s gijimo momento nustatymas savavali-k statyb atvejais.

Sistemin teis s akt ir teis s praktikos analiz nuosavyb s teis s gijimo momento klausimu pad t ufpildyti teis s spragas, i-sklaidyt teisin neai-kum , neuftikrintum , b t pagrindas tobulinti, papildyti teis s aktus, pateikt rekomendacijas teis taikantiems subjektams. D l-i priefflas i svarbu atlikti i-sami nuosavyb s teis s gijimo momento analiz , j iliustruojant pasirinkt valstybi teisinio reguliavimo pavyzdffiais, apibendrinti analiz s rezultatus, pateikti si lymus.

Darbo tikslas ir objektas. Tõo darbo tikslas yra i-analizuoti ir atskleisti nuosavyb s teis s gijimo moment atskirais nuosavyb s teis s atsiradimo pagrindais. Darbe siekiama i-analizuoti nuosavyb s teis s gijimo momento svarb , identifikuoti su jo nustatymu susijusias problemas, o -iam tikslui pasiekti i-kelti tokie ufdaviniai:

- 1) pateikti nuosavyb s teis s gijimo momento samprat ;
- 2) i-analizuoti ir nurodyti nuosavyb s teis s gijimo moment pagal pirminius nuosavyb s teis s gijimo pagrindus, nurodyti argumentus kod l nustatytas b tent toks momentas;
- 3) nustatyti nuosavyb s teis s gijimo moment i-vestiniais nuosavyb s teis s gijimo pagrindais pateikiant i-vadas, kuriais atvejais sutarties -alys turi teis nustatyti kit nuosavyb s teis s gijimo moment .

Daugiausia d mesio darbe skiriama pirminiams nuosavyb s teis s gijimo pagrindams, nes nuosavyb s teis s gijimo momentas labiausiai skiriasi pagal pirminius nuosavyb s teis s gijimo pagrindus. Darbe taip pat analizuojami ir kiti (i-vestiniai)

⁵At-alimoõ laikotarpis pla iau nagrin jamas darbo dalyje Nuosavyb s teis s gijimo momentas pagal vartojimo kredito sutart .

⁶Valstybin s mokes i inspekcijos vir-ininko 2015 m. gruodffio 17 d. sakymu Nr. VA-114 patvirtintos Mokes i mok tojo prane-imo apie gaut pajam ir sigyto turto (skaitant pasiskolintas pinigines l -as) sigijimo -altinius PRC911 formos ufpildymo, pateikimo bei tikslinimo taisykl s, TAR 2015-12-21.

⁷Vilniaus apygardos teismo 2014 m. sausio 21 d. nutartis civilin je byloje *Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos v. VŠĮ „Belvederio dvaras“*, Nr. 2A-1041-781/2014.

nuosavybės teisės gijimo pagrindai, pagal kuriuos gyjant nuosavybės teisės, gijimo momentas nėra aiškus, gali būti nustatomas –ali susitarimu. Darbe specifiškai siekiama analizuoti nuosavybės teisės daiktus gijimą, nuosavybės teisės gijimo momentui kitus civilinės teisės objektus skiriant mažiau dmesio, nes nuosavybės teisės gijimo momentas daiktus, priešingai nei kitus civilinės teisės objektus, kaip pateikiama kitose darbo dalyse, dažnai yra ne daikto perdavimo momentas, o kitas momentas. Tyame magistriniame darbe naudojamos šios nuosavybės teisės šios gijimas, šper jimas, šatsiradimas, tur t b ti laikytinos sinonimais.

Tyrimo metodai. Siekiant atskleisti tem , pateikti susisteminti teisės praktikos analiz ir argumentuotas išvadas atskirose darbo dalyse, atsivėlgiant analizuojamus teisės –altinius, pasitelkiami teisės akt analizės, teisės akt taikymo praktikos (teism praktikos) analizės, lyginamasis, istorinis, loginis tyrimo metodai. Siekiant nustatyti nuosavybės teisės gijimo moment analizuoiant teisin reglamentavimą naudojami loginis ir statymo leid jo ketinim analizės tyrimo metodai. statym leid jo ketinim tyrimo metodo pasitelkimas padeda išaiškinti statymo leid jo vali , teisės normos tikslus, suprasti, koki tiksl buvo siekiama normos tvirtinimu, kokius interesus norima apginti. Teisės akt analizės ir j taikymo praktikos analizės metodais siekiama pateikti susisteminti teisės akt ir teism praktikos analiz nurodant esminius sankirtos ta–kus, nuomoni išsiskyrim . Lyginant –iuo metu galiojant teisin reglamentavimą su galiojusiu anks iau, naudojamas lyginamas istorinis analizės metodas. Tokiu tyrimo metodu leidfliama atskleisti teisės akt kait , j raid , tobulinim . Atskleisti kokie teisės akt pakeitimai atne– teigiam rezultat , o kokie ó ne. Tuo tarpu lyginant Lietuvoje tvirtinti teisin reglamentavimą su Rusijos, Pranc zijos, Vokietijos, Austrijos, Kanados statym leid jo tvirtintu teisiniu reglamentavimu, pasitelkiamas lyginamasis tyrimo metodas, kuris leidflia atskleisti Lietuvos teisės akt skirtumus nuo kit valstybi teisės akt , nurodyti kokios konkre iai teisės normos ir kaip buvo pritaikytos kuriant CK 4 knygos projekt ⁸. Tyš metodas naudojamas tais atvejais, kai kitose valstyb se nustatytas teisinis reglamentavimas skiriasi nuo tvirtinto Lietuvoje.

Kartu –ie metodai leis nustatyti nuosavybės teisės gijimo moment kiekvienu konkre iu nuosavybės teisės gijimo pagrindu, pateikiant lyginam j analiz su kitose valstyb se nustatytu teisiniu reglamentavimu, lyginant galiojusius teisės aktus istoriniu aspektu, papildant analiz teisės doktrina, teism praktika.

⁸ CK projekto rengimo darbo grupės vadovas prof. Valentinas Mikėnas ir ufl CK 4 knygos projekto rengim būv s atsakingas asmuo Algirdas Taminskas patvirtino, jog b tent –i valstybi teis buvo naudojama, kuriant CK 4 knygos projekt .

Darbo originalumas. Lietuvoje ir kitose valstybės teisės doktrina nuosavybės teisės įgyjimo pagrindinė tema yra gausi⁹, tačiau teisės doktrinoje nėra analizuojamas nuosavybės teisės įgyjimo momentas. Moksliniai darbai, rašyti šia tema, jau nėra aktualūs, kadangi juose pateikiama teismų praktika, kuri pasikeitė bei moksliniai darbai buvo rašyti siauresnėmis temomis, neapimančiomis visą civilinės teisės objektą bei gilinantis labiau nuosavybės teisės įgyjimo pagrindus, o ne momentą. Galima daryti išvadą, jog šis magistrinis darbas yra unikalus tuo, jog gilinamasi šiai, dalykui prielaidi ir derinant kokius interesus buvo nustatytas tam tikras teisinis reglamentavimas, nepamirštant bendro socialinio konteksto, fiksuojant nuosavybės teisės įgyjimo momento nustatymą kaip priešingų interesų pusiausvyros išlaikymą, balansą.

Šaltiniai. Tyame magistriniame darbe atskleidžiant nuosavybės teisės įgyjimo momentą daugiausiai vadovaujamosi Wolfgang Faber, Brigitta Lurger atlikta nuosavybės teisės reglamentavimo skirtingose valstybėse analizė¹⁰. Analizuojamas Kristinos Saukalienės straipsnis, daktaro disertacija¹¹. Istoriniu lyginamuoju tyrimo būdu lyginant dabar ir anksčiau galiojusį teisinį reglamentavimą naudojamas iki naujojo kodekso sigaliojimo galiojęs 1964 m. Civilinis kodeksas¹² (toliau tekste – š. 1964 m. CK). Atsižvelgiant į teisės doktrinos tikslumą nagrinėjamu klausimu, taip pat, jog teisės doktrina nuosavybės teisės klausimais yra neaktuali, formuota galiojusios senos redakcijos teisės aktams bei šiai, jog nėra oficiali aktuali teisės aktų komentarai, taip pat kaip –altinis naudojami Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išaiškinimai, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojama teisės taikymo ir aiškinimo praktika aktualiais klausimais.

⁹AKKERMANS, Bram. *Introducing the Numerus Clausus of Property Rights*, 2008, SSRN Electronic Journal [interaktyvus], registruota internetinė prieiga [fili r ta 2016 m. vasario 25 d.] adresu: https://www.researchgate.net/publication/228186562_Introducing_the_Numerus_Clausus_of_Property_Rights

¹⁰FABER Wolfgang, LURGER Brigitta, *National Reports on the Transfer Movable in Europe*, European Law Publishers GmbH, Munich, 2008.

¹¹SAUKALIENĖ, Kristina., *Statybos defektai ir užsakovo atsakomybės už juos problemas*. Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Verslo teisės katedra, 2010 m. balandžio 1 d.
SAUKALIENĖ, Kristina. *Daktaro disertacija: „Nuosavybės teisių įgyjimo ir praradimo probleminių aspektų statybos rangos teisiniuose santykiuose“*. 2015, MRU, [interaktyvus] internetinė prieiga [fili r ta 2016 m. vasario 25 d.] adresu: <http://talpykla.elaba.lt/elabafedora/objects/elaba:8356667/datastreams/MAIN/content>.

¹²Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais), *Vyriausybės žinios*, 1964 m., Nr. 19-138.

1. Nuosavybės teisės įgijimo momento samprata

Nuosavybės teisės įgijimo momentas svarbus nustatant, nuo kurio momento asmuo gyja nuosavybės teisę civilinės teisės objektus, kartu gydamos ir savininko teisės bei pareigos, prisiimdamos mokestines bei kitas prievolės. Taip pat sutartinės ar deliktinės civilinės atsakomybės riziką, kadangi asmuo privalo naudotis nuosavybės teise tokiu būdu, kuris nepažeistų kitų asmenų teisi¹³. Asmuo, neįgijęs nuosavybės teisės civilinės teisės objektui neturės teisės pasinaudoti valdymo, naudojimo ir disponavimo juo teisėmis. Siekiant nustatyti, nuo kurio momento gyjama nuosavybės teisė pirmiausia svarbu nustatyti nuosavybės teisės savybes, teisinio reguliavimo ištakas.

Nuosavybės teisės ištakos siekia dar senovės Romėnų laikus. Siekiant užtikrinti daikto savininko teises, nustatyti taisykles, kaip asmuo galėtų gyti nuosavybės teisę daiktus, kokia apimtimi galėtų naudotis daiktais, juos perleisti, kito būtinumui numatyti nuosavybės teisės teisinį reguliavimą. Nuosavybės teisė Romėnų teise buvo vienintelė švisi-kaž teisė, kuomet daikto savininkas turėjo visiškai laisvę elgtis su daiktu. Viena iš valstybės kilmės teorijų sako, jog valstybė atsirado tam, kad apsaugotų nuosavybę¹⁴. Tai tik patvirtina nuosavybės teisės svarbą asmenims, visuomenei ir valstybei. Nuo Romėnų teisės sukūrimo pradžios nuolat kintantmeilais, tačiau nuosavybės teisės svarba išliko iki šiol, taip pat iš esmės nesikeitė ir nuosavybės teisės samprata. Nuosavybės teisės svarbą pabrėžia ir tai, jog Lietuvos Respublikos Konstitucijos¹⁵ 23 straipsnis yra skirtas nuosavybės teisei, Konstitucijos 46 straipsnis numato, jog Lietuvos žmogus grindžiamas privačios nuosavybės teise, asmens kūno veiklos laisvė ir iniciatyva. Kadangi tik nuosavybės teisė yra švisi-kaž teisė, nuosavybės teisės įgijimo momentas yra momentas, kai asmuo gyja visas tris: valdymo, naudojimo ir disponavimo teises.

CK yra numatyta bendroji dispozityvi¹⁶ norma nustatanti nuosavybės teisės įgijimo momentą sutartiniu nuosavybės teisės įgijimo pagrindu. CK 4.49 straipsnio 1 dalis numato, jog bendru atveju nuosavybės teisė gyjama nuo daikto perdavimo momento. Ne vien Lietuvoje yra numatytas toks teisinis reglamentavimas, pavyzdžiui pagal Austrijos teisę, sutartiniuose santykiuose būtent nuo daikto perdavimo momento asmuo laikomas

¹³ *Cit. op.* 1, 4.37 straipsnio 1 dalis.

¹⁴ NEKROTYTUS, Ipolitas, NEKROTYTUS, Vytautas, VILYŠIS, Stasys. *Romėnų teisė: vadovėlis*, Vilnius: Justitia, 1999.

¹⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucija, *Lietuvos Aidas*, 1992, Nr. 220, *Valstybės Žinios*, 1992, Nr. 33-1014.

¹⁶ Teisės normą galima laikyti dispozityvia, kadangi CK 4.49 straipsnio 1 dalyje numatyta, jog jis taikomas tik jei statymuose ar sutartyse nėra numatyta kitaip.

gijusių nuosavybės teisė¹⁷. Tuo tarpu Prancūzijos civilinio kodekso 1583 straipsnyje nurodyta bendroji taisyklė, jog nuosavybės teisė perėjusi pirkėjui pereina nuo to momento, kai susitariama dėl sutarties objekto ir kainos. Daikto perdavimas bendru atveju nėra būtina nuosavybės teisės gijimo sąlyga¹⁸. Todėl galima daryti išvadą, jog nagrinėjamosiose valstybėse galioja skirtingos nuosavybės teisės perėjimo momento sutartiniu pagrindu bendrosios taisyklės. O kur nuosavybės teisės gijimo momentai nustatyti kaip bendri, sprendžia kiekvienos valstybės statymai, atsižvelgdamas vyraujančius prekybos papročius, galiojant teisėn reglamentavimui. Nuosavybės teisės gijimo pagrindai pagal tai, kokie subjektai gali gyti nuosavybės teisę, yra skirstomi bendruosius ir specialiuosius¹⁹, tačiau nuosavybės teisės gijimo momento nustatymui –is skirstymas nėra aktualus, kadangi tai, koks subjektas turi teisę gyti nuosavybės teisę, nelemia skirtingo nuosavybės teisės gijimo momento, todėl šiame darbe –is skirstymas nebus nagrinėjamas. CK 4.47 straipsnyje yra pateiktas nebaigtinis nuosavybės teisės gijimo pagrindų sąrašas:

Nuosavybės teisė gali būti gyjama:

- 1) pagal sandorius;
- 2) paveldėjimu;
- 3) pasisavinant vaistus ir pajamas;
- 4) pagaminant naują daiktą;
- 5) pasisavinant bešeimininkų daiktą;
- 6) pasisavinant laukinius gyvūnus, laukines ir namines bites;
- 7) pasisavinant bepriejūrus ir priklydusius naminius gyvūnus;
- 8) pasisavinant radinį, lobį;
- 9) atlygintinai paimant netinkamai laikomas kultūros vertybes ir kitus daiktus (turtą) visuomenės poreikiams;

¹⁷Cit. Op. 10, 61 psl.

¹⁸Prancūzijos civilinio kodekso oficialus vertimas anglų kalba, [interaktyvus], [žiūrėti 2016 m. vasario 23 d.], internetinė prieiga: http://lexinter.net/ENGLISH/civil_code.htm.

¹⁹MIZARAS, V., et al. *Civilinė teisė. Bendroji dalis*: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009, 279 psl.

10) konfiskuojant ar kitu būdu ufl pafleidimus paimant pagal statym daiktus (turt);

11) gyjam ja senatimi;

12) kitais statymo nustatytais pagrindais.

Kitose nagrin jamose valstyb se nurodomi ir kiti nuosavyb s teis s gijimo pagrindai, pavyzdffiui Rusijos Federacijos civilinio kodekso 218 straipsnio 2 dalyje prie nuosavyb s teis s gijimo pagrind nurodomas ir reorganizavimas, kurio metu juridiniam asmeniui pereina nuosavyb s teis turt ²⁰, tuo tarpu Pranc zijos civilinio kodekso 712 straipsnyje numatyta, jog nuosavyb s teis taip pat gyjama prisijungus arba priskyrus turt .

Daiktais yra laikomi i– gamtos pasisavinti ar gamybos procese sukurti material s pasaulio dalykai²¹. Tod l galima daryti i–vad , jog daiktai, kaip civilin s teis s objektai, gali atsirasti dvejais b dais: 1) juos pasisavinant i– gamtos; 2) sukuriant gamybos procese (pagaminant). Atitinkamai nuosavyb s teis s gijimo pagrindai yra skirstomi pirminius ir i–vestinius²². Toks skirstymas yra paremtas tuo, ar nuosavyb s teis s yra gyjama sukuriant daikt , ar kitaip, kai niekas anks iau nuosavyb s teis s t objekt nebuvo gij s ar, atitinkamai, nuosavyb s teis s gyjama perimant j i–kito asmens. Atvejai, kai nuosavyb s teis gyjama pirm kart , pavyzdffiui, sukuriant nauj daikt , pasisavinant vaisius ar pajamas yra laikomi pirminiais nuosavyb s teis s gijimo pagrindais. Atitinkamai i–vestiniais nuosavyb s teis s gijimo pagrindais bus laikomas nuosavyb s teis s gijimas pagal sandorius, paveldint, konfiskuojant daikt , pasisavinant lob , radin ir kita.

Nuosavyb s teis s gijimo momentas yra laikomas momentu, nuo kurio yra gyjamos savininko teis s (CK 4 knygos penktasis skirsnis), taip pat i– Konstitucinio principo *nuosavybè ipareigoja* kyla ir pareiga nepafleisti kit asmen teisi , kyla mokestin s ir kitokio pob dffio prievol s, tenka daikto i– laikymo i–laidos. Be to, nuo nuosavyb s teis s gijimo momento gali kilti sutartin ar deliktin atsakomyb susijusi su daikto naudojimu, valdymu ar disponavimu juo. Tod l ir svarbu nustatyti moment , nuo kurio pereina nuosavyb s teis .

²⁰Rusijos Federacijos civilinis kodeksas, oficialus vertimas angl kalb ,[interaktyvus], [ffi r ta 2016 m. vasario 22 d.], internetin prieiga: <http://www.russian-civil-code.com/PartI/SectionII/Subsection1/Chapter14.html>.

²¹*Cit. op.* 1, 4.1 straipsnis.

²²*Cit. op.* 14, 279 psl.

2. Nuosavybės teisės įgijimo momentas pagal pirminius nuosavybės teisės įgijimo pagrindus

Nuosavybės teisė pirmiausia gyjama sukurtas daiktas, todėl nuosavybės teisės įgijimo momento analizė atskirais pirminiais nuosavybės teisės įgijimo pagrindais bus pradėdama nuo naujai pagaminto (sukurto) daikto, vėliau pereinant prie išgamtos pasisavintą daiktą, daiktą, kuri savininko nėra arba jis nėra flinomas.

2.1 Nuosavybės teisės į naujai pagamintą daiktą įgijimo momentas

Nuosavybės teisės įgijimo pagrindas kai pagaminamas naujas daiktas yra tvirtintas CK 4.47 straipsnyje. Tai pirminis nuosavybės teisės įgijimo pagrindas, kadangi niekas anksčiau naujai sukurtą daiktą nuosavybės teisės nebuvo įgijęs.

Praktikoje kyla problemos atibojant vienus nuosavybės teisės įgijimo pagrindus nuo kitų. CK 4.47 straipsnyje numatyta, jog nuosavybės teisė galima gyti pagal sandorius, taip pat ir pagaminant naują daiktą. Tačiau lieka neaišku, ar toks teisinis reglamentavimas taikomas sukuriant naują daiktą jungtinės veiklos sutarties pagrindu. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas²³ paflymjo, jog sudarius jungtinės veiklos sutartį, jos šalys pačios nustato, kuriai iš šalių ar trečiajam asmeniui atsiras naujai sukurto daikto nuosavybės teisė, todėl CK 4.55 ir CK 4.56 straipsniai tokiais atvejais nėra taikomi, kadangi šalys sutartimi nustatė kitokį tarpusavio teisių ir pareigų santykį. Kitais flodfliais tariant, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, jog CK 4.55 ir CK 4.56 straipsniai yra dispozityvūs, todėl gali būti pakeičiami sutarties šalių valia. Tačiau aukščiausi min tuose CK straipsniuose nėra nurodomas nuosavybės teisės įgijimo momentas pagaminant naują daiktą.

Nagrįnant nuosavybės teisės naujai pagamintą daiktą įgijimo momentą, svarbu atriboti kilnojamuosius ir nekilnojamuosius daiktus (išskyrus laivus ir orlaivius). Nors teismų praktika, kurioje būtų nagrinėjamas nuosavybės teisės įgijimo pagrindas ar momentas pagaminus naują daiktą nėra gausi, tačiau galima konstatuoti, jog **nuosavybės**

²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vaigosta“ v. UAB „Domus ARX“ ir kt., Nr. 3K-3-519-415/2015.

teisė pagaminus kilnojamąjį daiktą įgyjama nuo jo pagaminimo (sukūrimo) momento. Tuo atveju pagaminimo momentu galima laikyti momentą, kai daiktas yra sukurtas, tačiau nėra reikalavimo, jog daiktas galima būtų naudoti pagal paskirtį. Pavyzdžiui i–molio pagamintos plytos gali būti laikomos civilinės teisės objektu ó daiktu. Nepaisant to, jos negali būti naudojamos pagal paskirtį, kadangi nėra i–degtos, netinkamas jų mechaninis pastovumas, tvirtumas, atsparumas. Todėl nuosavybės teisė molio plytas atsirastų jas sukūrus ó suformavus i–molio, kai galima individualizuoti daiktą ne kaip fliaiv ó molį, o kaip suformuota gaminių ruošin ó molio plytas. Toks teisinis reguliavimas leidžia tinkamai gyventi savininko teises. Nelogiškas būtų toks teisinis reguliavimas, jei sukurtas, tačiau pagal paskirtį negalimas naudoti, daiktas nebūtų laikomas nuosavybės teisės objektu, dėl ko savininkas negalėtų tinkamai gyvendinti savo teisių daiktą. Sukuriamas ir ekonominis interesas, kadangi savininkas gali gaminti daiktus, vėliau perleisti nuosavybės teises juos, kurie nors ir negali būti naudojami pagal paskirtį, bet gali būti naudojami kaip fliaiva. Taip pat tokiu reguliavimu apginamas ir viešasis interesas, kai sukurtas pagal paskirtį netinkamas naudoti daiktas pafleidžia kitam asmeniui teises, savininkas privalo atsakyti už netinkamą daikto pagaminimą ar naudojimą.

Nuosavybės teisė sukūrus daiktą įgyjama nuo jo sukūrimo momento, nepaisant to, ar galima naudoti daiktą pagal paskirtį. Tuo tarpu nuosavybės teisės atsiradimo momentą, sukūrus nekilnojamuosius daiktus, nustatyti kiek sudėtingiau. Akivaizdu, jog nėra tikslo nagrinėti nuosavybės teisės gijimo momento sukūrus flemų sklypą, kadangi jo sukūrti ne manoma. Nuosavybės teisės gijimas sukūrus laivą ar orlaivą reglamentuojamos taip pat, kaip sukūrus kilnojamąjį daiktą (kadangi tokie daiktai laikomi nekilnojamaisiais tik jų teisinės registracijos tikslais) ó tai yra nuo to momento, kai juos galima naudoti pagal paskirtį. Tuo tarpu nuosavybės teisės gijimo momentas statinius bus nagrinėjamas sekančiose –io darbo dalyse.

2.2 Nuosavybės teisės į statinį įgijimo momentas

Nuosavybės teisės įgijimas statin, kaip naujai sukurtas daiktas, yra pirminis nuosavybės teisės įgijimo pagrindas, tačiau atsižvelgiant į specialią statinių sukūrimo ir nuosavybės teisės į perleidimo teisinį reglamentavimą, svarbu atskirai išanalizuoti nuosavybės teisės įgijimo momentą statin. Taip pat išskirti nuosavybės teisės įgijimo momentą atitinkamai nebaigtam statinui ir savavališkai pastatytam statinui.

CK 1.98 straipsnio 1 dalyje tvirtinama, jog nekilnojamieji daiktai yra žemė ir kiti daiktai, kurie susiję su žeme ir kurių negalima perkelti iš vienos vietos kitą nepakeitus jų paskirties bei iš esmės nesumažinus vertės. Savo esmė vienintelis nekilnojamojo turto objektas, kuris gali būti sukuriamas, yra statinys (kaip jau minėta kalbant apie nuosavybės teisės įgijimą sukuriant naują daiktą, laivams ir orlaiviams taikytinas kilnojamosiems daiktams nustatytas teisinis reguliavimas). Statinys – tai pastatas arba inžinerinis statinys, turintis laikančiąsias konstrukcijas, kurios visos (ar jų dalys) sumontuotos statybos vietoje atliekant statybos darbus, ir kuris yra nekilnojamasis daiktas (Lietuvos Respublikos statybos statymo²⁴ 2 straipsnio 2 dalis). Nuosavybės teisė statinui gali būti gyjama ir sukūrus (pastatius) statinį. Toks nuosavybės teisės įgijimo būdas yra pirminis, kadangi niekas anksčiau nebuvo įgijęs nuosavybės teisės naujai sukurtam nekilnojamajam daiktui. Viešojo intereso apsaugai, statytojo ir kitų suinteresuotų asmenų naudai nustatytas specialus nekilnojamojo turto teisinis reglamentavimas sukuria pareigą asmeniui, norinčiam sukurti statinį ir gyti nuosavybės teisę, laikytis visų statymuose ir kituose teisės aktuose numatytų pareigų. Tiesios pareigos nustatytos Lietuvos Respublikos statybos statyme, Statybos techniniuose reglamentuose ir kituose statymuose ar po statyminių teisės aktuose.

Kai kuriuose teisės teorijos darbuose vis dar sutinkama nuomonė, jog nuosavybės teisės įgijimo momentas naujai sukurtam statinui yra nuosavybės teisės registravimas atitinkamame registre²⁵. Tokia autorių pozicija grindžiama Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro statymo²⁶ 23 straipsnio 1 dalimi, kurioje nustatoma, jog:

²⁴Lietuvos Respublikos statybos statymas Nr. I-1240 (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 32-788.

²⁵*Cit. op.* 11.

²⁶Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro statymas Nr. IX-391, *Valstybės žinios*, 2001-06-27, Nr. 55-1948.

„1. Prašymą įregistruoti nuosavybės teisę į nekilnojamąjį daiktą paduoda jį įgijęs asmuo, o kai registruojamos kitos daiktinės teisės, taip pat šių teisių į nekilnojamuosius daiktus suvaržymai, – šių teisių turėtojas arba asmuo, suinteresuotas jų įregistravimu.“

Tačiau –uolaikinėje teisės praktikoje taikomas turinio prieformos principas, todėl juridiniai faktai registravimo funkcija yra labiau deklaratyviniai, nei konstitutyviniai. CK 1.75 straipsnio 1 dalyje numatyta, jog sandoris galioja nepaisant to, jog jis nėra registruotas atitinkama tvarka. Siekdamas palaikyti bet kokius neaiškumus susijusius su nuosavybės teisės įgijimu pagal nekilnojamojo turto pirkimo ar pardavimo ar kitokius sandorius, statymu leidžias 2015 m. birželio 23 d. statymu D 1 nekilnojamojo turto registro statymo pakeitimo²⁷, kuris sigaliojo 2015 m. lapkričio 1 d., nustatoma, jog kai daiktinė teisė nekilnojamajam daiktui, –ios teisės suvaržymai, juridiniai faktai atsiranda nuo notarine forma patvirtinto sandorio sudarymo kai nuosavybės teisės įgijimo momentas nekilnojamajam turtui yra ne sandorio registravimo momentas, o jo sudarymo momentas. Tačiau statymu leidžias nepasisakoma apie nuosavybės teisės įgijimo momentą sukurus nekilnojamajam daiktui.

Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio statymo²⁸ 17 straipsnio 28 punkte numatyta, jog neapmokestinamosios pajamos yra ne individualios veiklos turto pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybės pajamos, gautos pardavus ar kitaip perleidus nuosavybės kilnojamąjį daiktą (skaitant kilnojamąjį pagal prigimtį daiktą, kuris nekilnojamoju pripaflstamas pagal statymus). Valstybinis mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos pateikiamame Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio statymo 17 straipsnio 28 punkto komentare²⁹ nurodyta, jog tuo atveju, kai gyventojas sigijo nepilnai pagamintu (nesvarbu kokio baigtumo) daiktui ir –io daikto pagaminimu flbaigia arba flbaigtumu padidina, tokio daikto sigijimo data nustatoma pagal nepilnai pagaminto daikto sigijimui pagrindfliant dokumentą. Tačiau Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio statymo 17 straipsnio 28 punkto komentare analizuojama situacija, kai nuosavybės teisė nepilnai pagamintam daiktui gyjama sandorio pagrindu.

²⁷ Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo turto registro statymo Nr. I-1539 17, 23, 26 straipsnių pakeitimo statymo ir 25 straipsnio pripaflinimo netekusiu galios statymas Nr. XII-1833, (*TAR*, 2015, Nr. 2015-10609).

²⁸ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio statymas Nr. IX-1007 (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 73-3085.

²⁹ Elektroninis statymo komentaro versija pateikiama Valstybinis mokesčių inspekcijos internetiniame puslapyje [interaktyvus], [flir]ta 2016 m. kovo 3 d.]: https://www.vmi.lt/cms/web/kmdb/1.14.2/-/asset_publisher/00hS/content/2002-07-02-lietuvos-respublikos-gyventoju-pajamu-mokescio-istatymo-nr-ix-1007-komentaras/10174?redirect=https%3A%2F%2Fwww.vmi.lt%2Fcms%2Fweb%2Fkmdb%2F1.14.2%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_00hS%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-1%26p_p_col_count%3D1.

Pagal 1964 m. CK 149 straipsnio 2 dalyje tvirtint teisin reglamentavim nekilnojamojo daikto registravimas buvo privalomas lyga nuosavyb s teis s gijimui tuo atveju, jei sutartis, kuria perleidffiamas daiktas, tur jo b ti registruojama. Kadangi nuosavyb s teis s nauj statin atsiradimo pagrindas yra ne sutartis, o daikto pagaminimas, tad **pastačius naują statinį nuosavybės teisė atsiranda ne nuo jo registracijos, o nuo naujo statinio pastatymo (sukūrimo) momento.**

Svarbu pafllym ti, jog neb tina uflbaigti statybos tam, kad gyti nuosavyb s teis statin . Nuosavyb s teis statin atsiranda bet kuriame statybos etape, tik nuosavyb s teis s apimtis statant statin vis did ja. Taip pat, kaip ir naujo daikto suk rimo atveju, kuris iame darbe jau aptartas, nuosavyb s teis statin atsiranda vos suk rus, pasta ius statinio pradin element ó nekilnojam j turt . Tod l nuo to momento, kai daikt galima laikyti nekilnojamuoju turtu (pavyzdffiui i-liejus pamatus, ar pasta ius pirm j namo auk-t) yra gyjama nuosavyb s teis daikt , kaip nekilnojam j turt .

Kai kuriuose akademinuose teis s darbuose sutinkama nuomon , jog nuosavyb s teis statin gyjama tik baigus statybos darbus, suk rus uflbaigt , savo paskirtimi ir materialine i-rai-ka vientis nekilnojam j daikt ³⁰. Taciau su tokia nuomone sutikti negalima, nes statybos uflbaigtumas siejamas su galimybe naudoti statin pagal paskirt , perleisti nuosavyb s teis statin , o ne j gyti. Vadovaujantis pamin ta nuomone n ra ai-ku, kam priklauso nuosavyb s teis sukurt statin jo statybos metu, taip pat n ra ai-ku, kok konkre iai civilin s teis s objekt bus sukurta nuosavyb s teis statinio statybos metu. Ar statybines medffiagas, kaip daikt ? Ar atskiras statybines konstrukcijas, kaip statinio elementus? Vadovaujantis tokia logika, b tu pafleidffiamos savininko teis s, kadangi pripaffinus, jog statydamas statin jis gyja nuosavybes teises ne nekilnojam j daikt , o kilnojam j , neb t galima pasinaudoti statini servituto teise (CK 4.122 straipsnis), taip pat neb t galima i-sinuomoti valstybin s flem s (CK 6.551 straipsnio 2 dalis), flem s sklypas, esantis po pastatu gal t b ti perleidffiamas be statinio savininko informavimo (CK 6.395 straipsnis).

Tod l siekiant apginti statomo statinio savininko teises bei tuo pa iu apginti vie-j interes d l galimos statinio gri ties ar kit asmen teisi pafleidimo, taip pat siekiant teisinio apibr ftumo, ai-kumo, nustatytas toks teisinis raguliavimas, jog statomo statinio savininkas nuosavyb s teises statin , kaip nekilnojamojo turto objekt gyja nuo to momento, kai daikt galima individualizuoti kaip nekilnojam j .

³⁰Cit. op. 11, 67 psl.

2.2.1 Nuosavybės teisės į nebaigtą statyti statinį įgijimo momentas

Statini statyba yra sudėtingas ir ilgai trunkantis procesas, todėl pasikeitus ekonominiams ar teisiniams aplinkybėms statytojas gali būti priverstas stabdyti ar nutraukti statybos darbus, perleisti nuosavybės teises nebaigtą statyti statinį. Tačiau, kaip jau minėta, nagrinėjant nuosavybės teisės įgijimo momentą pastatyt (sukurt) statinį, nuosavybės teisės pastatyt statinį registravimas galimas tik teisės akto tvarka ufbaiigus statybos procedūras ir gavus leidimą registruoti baigtą statyti statinį. Teismų praktikoje pripažįstama, jog jei daiktas sukuriamas nesilaikant teisės normų nustatytų reikalavimų, jis negali būti pripažįstamas teisėtai sukurtu nuosavybės objektu³¹. Tačiau kyla klausimas, kas daiktinės teisės prasme yra nebaigtas statyti statinys? Ar tai kilnojamasis ar nekilnojamasis daiktas, nuo kada ir kam priklauso nuosavybės teisė į jį?

Nebaigtas statyti statinys ó tai statinys, kurio statybos darbai, nustatyti statinio projekte ir teisės aktuose, yra neufbairti³². Daiktinės teisės prasme nebaigtas statyti statinys vis vien yra laikomas nekilnojamuoju turtu, kadangi jis atitinka CK 1.98 straipsnio 2 dalyje nurodytą nekilnojamojo daikto sąvoką. Nebaigtas statinys yra susijęs su fėme daiktas, kurio negalima perkelti i–vienos vietos kitą nepakeitus jo paskirties bei i–esmės nesumaflinus jo vertės. Toki i–vad patvirtina ir jau minėta Lietuvos Auk–iausiojo teismo suformuota praktika 2015 m. geguflės 22 d. nutartyje, kurioje nurodoma, jog nuosavybės teisė statinį atsiranda dar statybos metu, jei yra laikomasi vis statybos darbus reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų.

Tačiau kyla klausimas nuo kokio statinio baigtumo galima laikyti statinį nebaigtu statyti? Akivaizdu, jog pamatams paruošta duobė negali būti laikoma nebaigtu statyti statiniu, kadangi vien fėmės sklypo reljefo performavimas nėra laikomas atskiru su fėmės sklypu susijusiu daiktu, tačiau i–lieti pamatai ar jė dalis tikrai atitinka CK 1.98 straipsnio 2 dalies apibrėžimą ir gali būti laikomi nebaigtu statyti statiniu. Todėl nuosavybės teisė nebaigtą statyti statinį gyjama nuo jo sukūrimo momento. Atitinkamai nuo statinio baigtumo dalies gyjama ir nuosavybės teisė pastatytą dalį, kaip nekilnojamojo turto objektą. Tačiau kyla klausimas, ar galima perleisti nuosavybės teises nebaigtą statyti statinį? Lietuvos Respublikos statybos statymo 34 straipsnis reglamentuoja nebaigtą statyti statinio registravimą ir perleidimą, pirmoje straipsnio dalyje numatyta, jog

³¹Lietuvos Respublikos Auk–iausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. geguflės 22 d. nutartis civilinėje byloje *L.Š., I.P., E. V. v. UAB „Senovė“*, Nr. 3K-3-312-421/2015.

³²*Cit. op.* 24, 2 straipsnio 5 dalis.

nebaigtas statyti statinys gali būti registruojamas atitinkamame registre tik Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos išduotos pažymos apie statybos baigtumą pagrindu. Kitaip tariant, perleisti nuosavybės teises nebaigtam statinui galima tik nustatius statybos baigtumo dalį ir ją registravus atitinkamame registre. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro nuostat³³ 32.2.4.2. punkte nurodoma, kokie veiksmai atliekami nekilnojamojo turto kadastro duomenų nustatymo metu: „<...>nebaigti statyti ar fiziškai pažeisti statiniai matuojami, kai galima nustatyti jų pagrindinę naudojimo paskirtį, sienų statybos produktus, plotą, tūrį ar kitus parametrus“. Todėl statybos baigtumas gali būti nustatomas tuomet, kai galima nustatyti statinio pagrindinį naudojimo paskirtį, sienų statybos produktus, plotą, tūrį ar kitus parametrus. Kitaip sakant nuo tada, kai nebaigtam statinui galima individualizuoti kaip daiktą. Tačiau, kaip jau minėta anksčiau, **nuosavybės teisė į nebaigtą statinį įgyjama nuo jo (ar atitinkamos statinio dalies) sukūrimo momento**. Tuo tarpu nuosavybės teisė nebaigtam statinui gali būti perleidiama tik nuo statinio registravimo Nekilnojamojo turto registre momento.

Kitaip sakant nebaigto statyti statinio savininko teisės yra ribojamos, kadangi iki jo registravimo atitinkamame registre, statinio savininkas neturi teisės disponuoti šiuo turtu. Nekilnojamojo turto teisine registracija siekiama teisinio aiškumo, apibrėžtumo tvirtinimo, taip pat viešojo intereso apsaugojimo. Tik išviešintus faktus apie nuosavybės teises statinui, tretieji asmenys turės teisę reikšti pretenzijas. Tačiau nuosavybės teisė nebaigtam statinui gyjama nuo jo sukūrimo momento.

³³ 2002 m. balandžio 15 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 534 patvirtinti Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro nuostatai (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002-04-19, Nr. 41-1539.

2.2.2 Nuosavybės teisės į savavališkai statomą statinį įgijimo momentas

Teisės praktikoje dažnai kyla ginai dėl savavališkai statyb³⁴. Tiesiog magistrinio darbo kontekste aktualu išsiaiškinti, ar gali būti gyjama nuosavybės teisė savavališkai statomam statinui ir koks nuosavybės teisės įgijimo tokio statinio momentas?

Lietuvos Respublikos statybos statymo 2 straipsnio 71 dalyje tvirtinta savavališkos statybos sąvoka. Tai statinio ar jo dalies statyba be galiojančio statyb leidžiantio dokumento arba turint galiojantį statyb leidžiantį dokumentą, tačiau nepašalinant esminių statinio projekto sprendinių. CK 4.103 straipsnio 1 dalyje tvirtintos savavališkos statybos civilinės teisės pasekmės. Straipsnio 1 dalyje numatyta, kad jeigu statinys yra pastatytas ar statomas savavališkai arba ne savavališkai, tačiau nepašalinant statinio projekto sprendinių ir teisės aktų reikalavimų, tai tokiu statiniu naudotis ir juo disponuoti draudžiama. Kaip jau minėta, statym leidžiamas numatoma, jog savavališkai statomi ar pastatyti statiniai negali būti civilinės apyvartos objektais, savavališkai pastatytais statiniais negalima naudotis, jais disponuoti. Lietuvos teismų praktikoje³⁵ formuojama taisyklė, jog statybos darbu procesas ir jo leistinum reglamentuojamos teisės aktų normos yra viešosios teisės normos, kurios yra imperatyvios. Todėl jų pažeidimas negali būti pateisinamas, jos negali būti pakeičiamos. Nuosavybės teisė savavališkai statomam statinui negali atsirasti, nes gyti nuosavybės statinui galima statybas vykdamas tik laikantis visų teisės aktuose numatytų reikalavimų ir turint galiojantį statyb leidžiantį dokumentą bei nepašalinant esminių statinio projekto sprendinių. Kaip konstatuojama aukščiau minėtoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 15 d. nutartyje, jei nėra laikomasi imperatyvių statybos darbus reglamentuojančių teisės normų, nuosavybės teisė gyjama ne statinui, kaip nekilnojamojo turto objektui, o kaip statybines medžiagas, kaip kilnojamąjį turtą.

Teisinis reglamentavimas, kuris draudžia gyti nuosavybės teisė savavališkai pastatytam statinui, nors statytojas prieš pradėdamas statybas būtų galįs gauti visus reikiamus leidimus, tačiau dėl tam tikrų objektyvių pateisinamų priežasčių nepadaroma, prieštarautų protingumo, sąžiningumo ir teisingumo principams, tvirtintiems CK 1.5 straipsnyje. Vertinant savavališkai statyb reglamentavimą Lietuvoje istoriniu

³⁴Tai patvirtina toliau –ioje dalyje pateikiama Lietuvos Aukščiausiojo teismo ir Lietuvos Konstitucinio teismo praktika.

³⁵Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. spalio 15 d. nutartis civilinėje byloje *V.K. v. Z. M.*. NŽT, Nr. 3K-3-436/2014.

lyginamuoju aspektu aktualus 1964 m. CK 114 straipsnis, kuris numat skirtingas savavališką statybą pasekmes:

- 1) Statytojas gal jo b ti pareigotas suderinti statybos projekt , jame padaryti reikalingus pakeitimus ir gauti nustatyt leidim statybai arba pa-alinti kitus tr kumus, susijusius su tokio statinio dokument tinkamu parengimu, jei statyba i-esm s buvo galima, ta iau statybos darbai atlikti neturint tam b tin statybos leidim ar nesilaikant normatyvini reikalavim ;
- 2) Statytojas tur jo b ti pareigotas reikiamai pertvarkyti statin pagal suderint statybos projekt ar statin nugriauti, perstatyti, jei statybos darbai buvo vykdomi atlikus visus suderinimus ir gavus leidimus, ta iau nukrypstant nuo statinio projekto ar kit normatyvini dokument ;
- 3) I- statytojo tur jo b ti pareikalauta nugriauti statom ar pastatyt statin , jei statyba apskritai nebuvo galima konkre iu atveju.

Apibendrinant 1964 m. CK nustatyt teisin reguliavim galima padaryti i- vad , jog statytojas gal jo statin registruoti atitinkamame registre tuo atveju, jei prie- pradendant statybas b t gal j s gauti visus reikiamus dokumentus, ta iau d l tam tikr objektyviai pateisinam prieflas i to nepadard . Toks pat teisinis reguliavimas 2000 m. buvo perkeltas ir CK bei Lietuvos Respublikos statybos statymo redakcij , galiojusi nuo 2002 m. liepos 1 d. Ta iau 2006 m. spalio 10 dien sigaliojo CK 4.103 straipsnio ir Lietuvos Respublikos statybos statymo 28 straipsnio pakeitimai, kurie nesuteik teis s teisinti savavališk statyb tais atvejais, jei asmuo prie- prad damas statybas neatliko vis privalom proced r . Savavališkos statybos padariniai bet kokiu atveju tur jo b ti pa-alinami juos nugriaunant. Toks teisinis reguliavimas, matyt, buvo priimtas d l to, jog gaus jo savavališk statyb saugomose teritorijose ir nes fliningi asmenys siekdavo savavališkai pastatytus statinius teisinti, registruoti nuosavyb s teises juos. Tod l statym leid jas, siekdamas ufkirsti keli piktnaudfliavimui teise ir vadovaudamasis principu *iš neteisės negali kilti teisė*, ir tvirtino tok , pernelyg grieft , teisin reglamentavim . D l -ios prieflasties Lietuvos Respublikos Konstitucin teism kreip si net -e-iolika skirting Lietuvos Respublikos teism su pra-ymu i-tirti ar CK 4.103 ir Lietuvos Respublikos statybos statymo 28 straipsnio neprie-tarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnio 1 daliai. Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas 2011 m. pripaffino, jog CK 4.103 ir Lietuvos Respublikos statybos statymo 28 straipsnis

prieštaravo konstituciniams teisiniams valstybės ir teisingumo principams³⁶. Tačiau Lietuvos Respublikos Seimas, nesulaukęs Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo išaiškinimo, 2010 m. liepos 2 dieną priėmė CK 4.103 straipsnio³⁷ (sigaliojo 2011 m. sausio 1 d.) ir Lietuvos Respublikos statybos statymo 28 straipsnio³⁸ pakeitimus (sigaliojo 2010 m. spalio 1 d.), kuriais vis buvo leista teisinti savavališkai statybą, jei tokiam statinui buvo galima statyti toje vietoje, tačiau nebuvo atitikta visiems formaliems reikalavimams gaunant leidimus tokio statinio statyboms.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamoje praktikoje³⁹ pažymima, jog savavališkai pastatytas statinys nugriovimas yra kraštutinė priemonė siekiant apginti viešąjį interesą, statytojo ir kitų asmenų teises ir teisėtus interesus:

“Kasacinio teismo praktikoje irgi pripažįstama, kad neteisėtose statybose padariniai turi būti taikomi laikantis ginčo šalių interesų derinimo ir taikomų priemonių proporcingumo siekiamam tikslui principų; kurių iš įstatymo nurodytų priemonių taikyti, sprendžia teismas kiekvienu konkrečiu atveju, priklausomai nuo aplinkybių, kurioms esant padarytas teisės pažeidimas, taip pat pažeidimo sunkumo, ginamos teisės svarbos ir kitų aplinkybių; savavališkų statinių nugriovimas yra kraštutinė priemonė ir turi būti taikoma, nesant teisinės galimybės kitaip spręsti savavališkos statybos padarinių šalinimo klausimo”.

Apibendrinant dabar galiojantį teisinį reglamentavimą bei teismų praktiką galima išskirti du savavališkos statybos atvejus:

- 1) Kai statomas ar pastatytas statinys yra galimas toje vietoje, o padaryti teisės aktų pažeidimai objektyviai gali būti pašalinami negriaunant ar neperstatant statinio;
- 2) Kai statomas ar pastatytas statinys yra toje vietoje, kurioje jis apskritai nėra galimas, o padaryti teisės aktų pažeidimai objektyviai negali būti pašalinami nenugriovus ar neperstatant statinio.

³⁶Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 31 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.103 straipsnio (2006 m. spalio 17 d. redakcija) 3 dalies ir Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 28 straipsnio (2006 m. spalio 17 d., 2009 m. lapkričio 19 d. redakcijos) 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

³⁷2010 m. liepos 2 d. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.103 straipsnio pakeitimo įstatymas Nr. XI-993, *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 116-4403.

³⁸2010 m. liepos 2 d. Lietuvos Respublikos statybos statymo 1, 2, 3, 5, 6, 12, 16, 20, 21, 23, 24, 27, 28, 33, 35, 40, 42, 45 straipsnių pakeitimo ir papildymo, –etojo skirsnio pavadinimo pakeitimo, 23¹ straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir statymo papildymo 28¹ straipsniu, keturioliktuoju skirsniu ir 1 priedu įstatymas Nr. XI-992, *Valstybės žinios*, 2010-07-15, Nr. 84-4401.

³⁹Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje *Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija v. J.M., D.M., Nr. 3K-3-43/2015*.

Vertinant pirmąjį savavališkos statybos atvejį ir atsivertiant aukščiau minėtą Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimą bei formuojamą teismų praktiką ir teisės normas vertinant statymo leidimo ketinimų analizės metodu, galima daryti išvadą, jog kai asmuo teisės akto nustatyta tvarka turi teisę statyti statinį, tačiau nesilaikydamas teisės normų netinkamai gyvendina šią teisę, laikytina, jog nuosavybės teisė tokia savavališkai pastatytam statiniam asmuo gyja nuo jo pastatymo momento. Tačiau savavališkai pastatyto statinio savininkas negalės pilna apimtimi gyvendinti nuosavybės teisių iki to momento, kol pastatyti statiniai neatitiks nustatytų norminių teisės aktų reikalavimų ir nuosavybės teisė nebus registruota atitinkamame registre (CK 4.103 straipsnio 1 dalis).

Vertinant antrąjį savavališkos statybos atvejį ir atsivertiant aukščiau nurodytą Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2014 m. spalio 15 d. nutartį bei formuojamą teismų praktiką pažymėtina, jog kai asmuo teisės akto nustatyta tvarka neturi teisės statyti statinio (nes toje vietoje statyba draudžiama), tačiau nesilaikydamas teisės akto reikalavimų vis vien vykdo statybos darbus, tokiu atveju nuosavybės teisė statinius kaip nekilnojamojo turto objektus ne gyjama. Vertinant teisės nuosavybės apsaugą neteisėtose statybos kontekste taip pat būtina užtikrinti visuomenės ir asmens interesus pusiausvyrai, todėl kai kuriais atvejais sprendimas statinį nugriauti gali būti laikomas tinkamu ir proporcingu padarytam teisės pažeidimui⁴⁰. Todėl vietoje, kurioje statybos yra draudžiamos, savavališkai pastatytas statinys yra laikomas ne nekilnojamojo turto, o statybinėmis medžiagomis iškilnojamojo turto. Tokiu būdu siekiama užtikrinti viešojo intereso apsaugą, užtikrinti kelių neteisėtai statybų saugomose teritorijose teisinumą.

Kita vertus Lietuvos Aukščiausiojo teismo argumentacijoje galima išvengti ir tam tikras spragas. Pavyzdžiui minėtoje Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2014 m. spalio 15 d. nutartyje nurodoma, jog statytojui pripažintina tik medžiagų ir rengimų, panaudotų sukuriant statinį, nuosavybė, o statinio nuosavybė pripažinama tik įregistravus statymo nustatyta tvarka, laikantis imperatyviųjų statymų reikalavimų. Tačiau, kaip jau minėta anksčiau, nuosavybės teisės gijimo momentas nesietinas su teisine registracija. Taip pat kritikuotina ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pozicija, jog nuosavybės teisė savavališkai sukurtam statiniam, kai padaryti teisės akto pažeidimai objektyviai negali būti pripažinti nenugriovus ar neperstatius statinio, negali būti gyjama kaip nekilnojamas daiktas, o yra gyjama kilnojamosios daiktus iškilnojamosios medžiagos. Manytina, jog statytojas sukuria pagal prigimtį nekilnojamas daiktas, nepaisant to, jog jis sukurtas

⁴⁰Europos žmogaus Teisių Teismo 2007 m. lapkričio 27 d. sprendimas byloje Nr. 21861/03 *Hamer v. Belgija*.

nesilaikant teisės aktų reikalavimų. Tačiau teismas, kaip nurodoma pateiktoje teismų praktikoje, pareigoja statytoją tokiam statinui nugriauti savo lėšomis arba statinys yra nugriaunamas ir pareikalaujama atlyginti statinio griovimo išlaidas, ir tokiu būdu statinys išnekilnojamojo daikto paveriamas kilnojamuoju objektu statybinėmis medžiagomis, kurios nuosavybės teise priklauso statytojui. Taip pat administracinė atsakomybė yra taikoma neteisėtai statybiniams medžiagų laikymui sklype, o neteisėta statyba (t.y. neteisėtai nekilnojamojo daikto sukūrimas).

Taigi galima daryti išvadą, jog vieningos nuomonės dėl to, kokiu civilinės teisės objektu yra gyjama nuosavybės teisė savavališkos statybos atvejais nėra. Tuo metu formuojamoje Lietuvos Aukščiausiojo teismo praktikoje laikomasi nuomonės, jog nuosavybės teisė gyjama kilnojamuosius daiktus objektus statybos medžiagas, tačiau tokia argumentacija nėra nuosekli. Bet nuosavybės teisės gijimo momentas savavališkai sukurtam statinui yra jo sukūrimo momentas, nepaisant to, kokiu civilinės teisės objektu nuosavybės teisė gyjamos.

2.3 Nuosavybės teisės įgijimo momentas pasisavinant vaisius ir pajamas

Vienas iš nuosavybės teisės įgijimo pagrindų yra nuosavybės teisės įgijimas pasisavinant vaisius ir pajamas. Todėl svarbu išsiaiškinti nuo kurio momento susiformavę vaisiai ir pajamos yra laikomi civilinėse teisėse objektais bei nuo kurio momento gyjama nuosavybės teisė juos. Daiktinė teisė egzistuoja daiktų skirstymas pagrindinius ir antraeilius. Antraeiliais daiktais laikomi tik su pagrindiniais daiktais egzistuojantys arba pagrindiniams daiktams priklausantys, arba kitaip su jais susiję daiktai⁴¹. Antraeiliai daiktai tuo tarpu dar yra skirstomi: esminės pagrindinio daikto dalis; gaunamus iš pagrindinio daikto vaisius, produkciją ir pajamas; pagrindinio daikto priklausinius. Todėl iš daikto gaunami vaisiai ir pajamos Lietuvos teisinėje sistemoje yra laikomi antraeiliais daiktais. Nors CK tiesiogiai nėra nurodyta, tačiau vaisiais taip pat laikomas ir gyvūnų priaugis, jį duodami ar uflauginami daiktai (pienas, kailis ir kita). Kvebeko civilinio kodekso 910 straipsnyje⁴² numatyta, jog vaisiai yra tai, kas auga savaime arba uflauga vertinantis flemas kiu. Taip pat vaisiais laikoma gyvūnų padidėjimas ir tai, ką jie pagamina. Prancūzijos civilinio kodekso 520 straipsnyje⁴³ nurodyta, jog nenurinktas darfvėlis derlius ir nenurinkti vaisiai yra laikomi nekilnojamaisiais daiktais. Tik juos atskyrus nuo pagrindinio daikto, darfvėlis ar vaisiai tampa kilnojamaisiais daiktais.

CK 4.12 straipsnyje nurodyta, jog tik pagrindiniai daiktai gali būti savarankiškai teisini santykių objektais, o antraeilius daiktus ištinca pagrindinio daikto likimas, jeigu sutarties ar statymo nenustatyta kitaip. Tačiau nepaisant to, antraeiliai daiktai gali būti savarankiškai teisini santykių objektais. Sutartimi ar statymu gali būti nustatyta, jog antraeilio daikto neištinca pagrindinio daikto likimas. Tokiu atveju kyla klausimas, kuriuo momentu yra gyjama nuosavybė antraeil daikt ?

CK 4.19 straipsnio 1 dalyje numatyta, jog priklausiniai, nors ir yra antraeiliai daiktai, tačiau gali būti savarankiškai teisini santykių subjektai⁴⁴. Tuo tarpu CK nėra numatyta, jog vaisiai ir pajamos, kaip antraeiliai daiktai, gali būti savarankiškai teisini

⁴¹ *Cit. op.* 1, 4.13 straipsnio 1 dalis.

⁴² 1994 m. sausio 1 d. sigaliojusio Kvebeko (Kanada) civilinio kodekso redakcija, [interaktyvus], [fifir ta 2016 m. vasario 23 d.], internetinė prieiga: http://www2.publicationsduquebec.gouv.qc.ca/dynamicSearch/telecharge.php?type=2&file=/CCQ_1991/CCQ1991_A.html.

⁴³ Prancūzijos civilinio kodekso oficialus vertimas anglų kalba, [interaktyvus], [fifir ta 2016 m. vasario 23 d.], internetinė prieiga: http://lexinter.net/ENGLISH/civil_code.htm.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje AB „SEB bankas“ v. BUAB „Zirogroup“, BUAB „Baldų galerija“, VĮ Registrų centras, Nr. 3K-3-83-969/2015.

santyki objektais. Tod l vadovaujantis pateikta teism praktika, savaranki-kais civilin s teis s objektais pajamos ir vaisiai gali tapti tik atskyrus juos nuo pagrindini daikt (individualizavus, nutraukus funkcin ry- tarp j).

Vaisius n ra pagaminamas daiktas, jis susiformuoja organinio proceso metu d l tam tikr biologini savybi . Vaisius gali atsiskirti ar b ti atskiriamas nepakei iant pagrindinio daikto paskirties, vientisumo (CK 4.16 straipsnis). Tod l nors CK 4.13 straipsnio 2 dalyje numatyta, jog vaisius yra antraeilis daiktas, sistemi-kai ai-kinant CK 4.16 straipsnio santyk su CK 4.13 straipsnio 2 dalimi galima daryti i- vad , jog vaisius gali b ti savaranki-kas teisini santyki objektas tuomet, kai jis biologi-kai susiformuoja ir gali b ti atskiriamas, ar atsiskirti pats, nepafleidffiant pagrindinio daikto vientisumo ir paskirties. Svarbu paflym ti, jog neb tina vaisiaus atsiskirti nuo pagrindinio daikto, siekiant, jog jis b tu laikomas savaranki-ku civilini teisini santyki objektu (nuosavyb s teis s objektu). Galima perleisti nuosavyb s teises daiktus, kurie dar n ra atsiskirti nuo pagrindinio daikto. Pavyzdffiui galima perleisti nuosavyb s teises ant medffio augan ias vy-nias, kurias pirk jas nusiskins pats, su s lyga, jog nepafleis pagrindinio daikto vientisumo ir paskirties. Tod l manytina, jog **nuosavybės teisės į vaisius įgijimo momentas yra individualaus vaisiaus susiformavimas**, kai jis nuo pagrindinio daikto gali b ti atskirtas, ar atsiskirti pats nepafleidffiant pagrindinio daikto vientisumo ir paskirties. Vaisiaus atskyrimas ar savaiminis atsiskyrimas n ra ir negali b ti laikomas nuosavyb s teis s j gijimo momentu. Nepaisant to, pagal Austrijos teis , nuosavyb s teis vaisius gyjama nuo j atsiskyrimo nuo pagrindinio daikto momento⁴⁵.

Ai-kinant tai, kas gali b ti suprantama kaip individualaus vaisiaus susiformavimas, svarbu paflym ti, jog siekiant vaisi laikyti savaranki-ku civilin s teis s objektu, neb tina s lyga, jog vaisi galima b t vartoti pagal paskirt . Kitaip sakant dar neprinok vaisiai, kurie negali b ti naudojami pagal paskirti, gali b ti laikomi savaranki-kais civilin s teis s objektais.

Savaranki-kais civilin s teis s objektais taip pat yra laikomi ir daiktai, kurie niekam nepriklauso arba j savininkas n ra flinomas⁴⁶ . statym leid jas, siekdamas, jog kiekvienas daiktas tur t savinink , numat galimyb gyti nuosavyb s teis tokius daiktus, ta iau ne tvirtino ai-kaus nuosavyb s teis s gijimo momento. Tod l sekanti magistrinio darbo dalis skirta be-eimininki daikt nuosavyb s teis s gijimo momento nustatymui.

⁴⁵*Cit. op.* 9, 331 psl.

⁴⁶*Cit. op.* 1, 4.57 straipsnio 1 dalis.

2.4 Nuosavybės teisės į šeimininkį daiktą įgijimo momentas

Tam tikrais atvejais ne manoma nustatyti kam priklauso nuosavybės teisė daiktui arba apskritai daiktas nepriklauso niekam, jo savininko nėra. Statymai leidžia, siekdamas teisinio aiškumo, apibrėžti ir viešojo intereso apsaugos sudarimą asmenims gyti nuosavybę tokius daiktus bei numatytą lygį, kurioms esant galima tai padaryti bei diferencijuoti jas atsižvelgiant į šeimininkio daikto savybes, vertę. Todėl svarbu išsiaiškinti, nuo kurio momento asmuo gali gyti savininko teises tokiam daiktui, jomis naudotis. Kitaip sakant, svarbu nustatyti nuosavybės teisės įgijimo momentą šeimininkius daiktus. CK 4.57 straipsnis numato, jog daiktas, kuris neturi savininko arba kurio savininkas neįregistruotas yra laikomas šeimininkiu. Tuo tarpu kilnojamaisiais šeimininkiais daiktais gali būti gyvūnai, negyvi kilnojamieji daiktai, kurie niekam dar nepriklauso arba kurių savininkas atsisakė, arba kuriuos pametė ar paslėpė (radinys), lobis. Palyginus, jog šiuo nuosavybės teisės įgijimo būdu nuosavybės teisė gali būti gyjama taip pat ir pinigais, kaip turtas, kuris neturi savininko arba jis nėra įregistruotas⁴⁷. Taip pat svarbu palyginti, jog šefininkai gyti ir teisėtai valdomas daiktas, nepaisant to, jog daikto valdytojas gyjamas senatimi nėra gyjis nuosavybės teisės daiktui, negali būti laikomas šeimininkiu⁴⁸. Pavyzdžiui Vokietijos Federacinės Respublikos civilinio kodekso 958 straipsnis nenumato ribojimo nuosavybės teisės į šeimininkį daiktą gyti fiziniams ar juridiniams asmenims. Tuo tarpu Prancūzijos civilinio kodekso 713 straipsnis numato, jog tik vietos savivaldos organai gali gyti nuosavybę į šeimininkį daiktą. Kadangi nuosavybės teisės įgijimo momentas kiekvienam atskiram daiktui – skiriasi, svarbu atskirai išanalizuoti kiekvieną iš jų.

2.4.1 Valstybės ar savivaldybės nuosavybės teisės į šeimininkius daiktus įgijimo momentas

CK 4.58 straipsnio 1 dalis tvirtina, kad valstybės ar savivaldybės teisė gyti nuosavybę į šeimininkį daiktą. Finansų, kontrolės arba savivaldybės institucijos

⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje *VMI v. AB „Ūkio bankas“*, Kauno apygardos prokuratūra ir kt. Nr. 3K-3-129/2013.

⁴⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 8 d. nutartis civilinėje byloje *LK v. Šiaulių rajono savivaldybė, NŽT, VĮ Registrų centras ir kt.*, Nr. 3K-3-41/2011.

pareiškimu turi būti kreipiamasi į teismą. Tik teismo sprendimas gali būti pagrindus gyti nuosavybės teisę bešeimininkui daiktui. CK 4.58 straipsnio 2 dalyje nurodoma, jog bešeimininkio daikto išaikinimo ir apskaitos tvarką nustato Vyriausybė. 2004 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu buvo patvirtintos taisyklės⁴⁹, kuriose nurodoma, kokia tvarka valstybės ar savivaldybės gali gyti nuosavybės teisę bešeimininkui daiktui. Nuosavybės teisę bešeimininkui turtui gali būti gyjama tik sitikinus, jog turtas neturi savininko arba apklausus asmenis, galinčius flinoti apie turto savininką, nra gaunama informacijos apie turto savininką. Nuosavybės teisę siekiant gyti subjekto atstovas privalo atvykti apflirti turto, nustatyti ar yra naudojamas juo. Turtas, kuris sukurtas pafleidus teisės aktus arba jis nra tinkamas parduoti, nra traukiamas apskaitai⁵⁰. Siekiant išaikyti turto vertę, nuo turto traukimo apskaitos momento yra pasirpinama turto apsauga⁵¹. Tokiu teisiniu reguliavimu siekiama uftikrinti turto savininko teisę apsaugą, taiau nustatomas gana trumpas, palyginti su gyjamajam senatimi, terminas, kur turtas yra saugojamas iki valstybės ar savivaldybės nuosavybės teisės tokiam turtui. Toks terminas nustatytas siekiant apginti viešąjį interesą, apsaugant daiktą nuo sunykimo. Jei per vienerius metus laikotarpį nuo daikto traukimo apskaitai iki teismo sprendimo suteikti nuosavybės teisę valstybei ar savivaldybei atsiranda turto savininkas, turtas grflinamas jam⁵². Taiau skirtingai nei gyjamosios senaties atveju, išuo atveju jeigu turto savininkas atsiranda po teismo sprendimo suteikti nuosavybės teisę valstybei ar savivaldybei, jam turtas yra grflinamas, pareigojant turto savininkui atlyginti daikto saugojimo, transportavimo ir kitas išlaidas arba jei turtas yra parduotas, grflinama uflj gauta suma, išskaijavus patirtas išlaidas⁵³. Todl nustatytas trumpas vienerius metus laikotarpis iki gyjant nuosavybės teisę bešeimininkui daiktui neriboja jo savininko teisę ir yra pateisinamas. **Nuosavybės teisę į bešeimininkį daiktą, kaip ir įgyjamosios senaties atveju, įgyjama nuo teismo sprendime nurodyto momento.**

Taigi valstybės ar savivaldybės turi teisę gyti nuosavybės teisę bešeimininkui daiktui per gan tinai trumpą laiką, taiau net kai nuosavybės teisę daiktui gyja valstybės ar savivaldybės tikrasis daikto savininkas neribotą laiką tarp turi teisę susigrflinti daiktą arba pinigų sumą, gautą jį pardavus.

⁴⁹Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. geguflės 26 d. nutarimu Nr. 634 patvirtintos šBešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldto, valstybės pajamas perduoto turto, daiktinių rodymų ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, graflinimo ir pripaflinimo atliekomis taisyklės. *Valstybės žinios*, 2004-05-28, Nr. 86-3119.

⁵⁰*Cit. op.* 49, 24 punktas.

⁵¹*Cit. op.* 49, 31 punktas.

⁵²*Cit. op.* 49, 34 punktas.

⁵³*Cit. op.* 49, 35 punktas.

2.4.2 Nuosavybės teisės įgijimo momentas į daiktą, kurio savininkas atsisakė

Nuosavybės teisė suteikia teisę daikto savininkui disponuoti daiktu, tačiau disponavimas juo galimas tik nepažeidžiant kitų asmenų teisių. Daikto savininkas gali atsisakyti nuosavybės teisės aiškiai tai išreikšdamas raštu, fofliu arba konkludentiniais veiksmais. Statym leidimas, atsivėlėdamas toki daikto savininko teisę, tvirtino teisės normas, kuriomis vadovaujantis asmenys gali gyti nuosavybės teisę daiktą, kurio nuosavybės teisės buvęs savininkas atsisakė.

CK 4.58 straipsnio 4 dalis numato, jog kilnojantieji daiktai, kurie niekam dar nepriklausę arba kurių savininkas atsisakė tiesiai tai išsakydamas arba juos išmesdamas, tampa tuos daiktus pradėjusio valdyti asmens nuosavybe. Gyjant nuosavybę CK 4.58 straipsnio 4 dalies pagrindu nereikia kreiptis į teismą. Tokiu atveju **nuosavybės teisė įgyjama nuo bešeimininkio daikto užvaldymo momento**. Kadangi daikto savininkas aiškiai išreiškė savo valią atsisakyti nuosavybės teisės daiktą, nuosavybės teisę, priešingai nei gyjamosios senaties ar valstybės ar savivaldybės nuosavybės teisės įgijimo bešeiminink daiktą atvejais, gyjama iš karto nuo daikto užvaldymo momento. Savininko teisių apsauga – tuo atveju nereikalinga ir siekiama išlaikyti nuosavybės teisę gyti siekiant to asmens ekonominį suinteresuotumą, apginti viešąjį interesą, jog daiktai būtų naudojami pagal paskirtį, turėtų savininkus. Svarbu pažymėti, jog nuosavybės teisės gali būti atsisakoma tik teisėtai būdais. Tarkime negalima išmetant atsisakyti nuosavybės teisės chemines medžiagas ir preparatus⁵⁴, kadangi tokiu būdu gali būti padaroma žala gamtai, pažeidžiamos kitų asmenų teisės, viešasis interesas.

Todėl galima daryti išvadą, jog nuosavybės teisės galima atsisakyti tik teisėtai būdais. O nuosavybės teisės daiktus, kuriuos nuosavybės teisės buvo atsisakyta arba jie buvo išmesti, gyjama nuo daikto užvaldymo momento.

⁵⁴ Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso Nr. X-4449 51³ straipsnis, *Valstybės žinios*, 1985, Nr. 1-1.

2.4.3 Nuosavybės teisės į radinį įgijimo momentas

Radinys yra pamestas daiktas, kurio savininkas neffinomas (CK 4.62 straipsnio 1 dalis). Rad s pamest daikt asmuo privalo gr flinti j pametusiajam, jeigu jis yra flinomas. Jeigu toks asmuo neffinomas, pamest daikt rad s asmuo privalo per savait nuo radimo dienos prane-ti apie radin policijai ir jai perduoti radin , jeigu pats negali arba nenori jo saugoti (CK 4.62 straipsnio 2 dalis). Daikt rad s asmuo ar policija perduot rast j daikt privalo saugoti –e–is m nesius. Jeigu per t laik paai-k ja daikt pamet s asmuo, daiktas jam gr flinamas, bet prie-tai daikt pamet s asmuo turi atlyginti daikto i-laikymo ir kitas su radinio saugojimu susijusias i-laidas. Jeigu pamet s daikt asmuo per nurodyt laik nepaai-k ja, daiktas neatlygintinai pereina radusiojo nuosavyb n su s lyga, kad –is sutinka atlyginti daikto i-laikymo ir kitas su radiniu susijusias i-laidas, jei radin saugojo ne jis (CK 4.62 straipsnio 3 dalis). Toks teisinis reguliavimas nustatytas siekiant savininko teisi apsaugos suteikiant laiko daikto savininkui susigr flinti daikt . Prievol prane-ti apie radin policijai nustatyta tam, jog daikt pamet s asmuo tik tina kreipsis b tent policijos staig , siekdamas susigraflinti pamest daikt arba manydamas, jog daiktas buvo pavogtas. Atsiffvelgiant CK 4.96 straipsnio 1 dal –e–i m nesi terminas taip pat nustatytas atsiffvelgiant ir daikt radusio asmens ekonominius interesus, kadangi, vadovaujantis nurodyta CK nuostata, daikto savininkas per 3 metus vindikaciniu ie-kiniu gali i-reikalauti daikt i–j radusio asmens, ta iau siekiant i-laikyti daikt radusio asmens ekonomin suinteresuotum , terminas, kur daikt rad s asmuo privalo saugoti daikt (j i-laikyti) yra sutrumpintas iki –e–i m nesi . Sistemi-kai bei teleologi-kai ai-kinant statymo leid jo tvirtint teisin reguliavim , **nuosavybės teisė į radinį įgyjama praėjus 6 mėnesiams nuo pranešimo apie jo radimą**. Tokiu b du siekiama apsaugoti ankstesnio radinio savininko teises ir ufsikrinti galimyb pametus daikt j susigr flinti, ta iau tuo pat metu i-laikant daikt radusio asmens ekonomin suinteresuotum gyti nuosavyb s teises rast daikt .

Kvebeko civilinio kodekso⁵⁵ 942 straipsnyje nustatytas gerokai trumpesnis daikto saugojimo laikotarpis. Min tame straipsnyje numatyta, jog daikt rad s asmuo gali daikt parduoti po 60 dien nuo jo radimo, maffiausiai 10 dien prie-, tai prane- s apie aukcion vietiniame laikra-tyje, i-skyrus greitai gendan ius daiktus, kuriuos gali parduoti nedelsiant, perduoti labdaros institucijai, sunaikinti ar pasilikti sau. Manytina, jog 6

⁵⁵*Cit. op.* 42.

m nesio saugojimo terminas yra per ilgas, kadangi per – laikotarp daikto saugojimo i-laidos, neturint teis s jo naudoti, gali vir-yti daikto vert . Tod l si lytina trumpinti daikto saugojimo termin , atsiffvelgiant technologij spart , pamet s daikt asmuo gali apginti savo teises per gerokai trumpesn laiko tarp . Ta iau pagal dabar galiojant teisin reglamentavim nuosavyb s teis radin gyjama per 6 m nesius nuo prane-imo apie jo radim .

2.4.4 Nuosavybės teisės į lobį įgijimo momentas

Lobis yra priskiriamas prie be-eimininki daikt . Tai flem je uflkasti ar kitaip pasl pti pinigai bei kiti vertingi daiktai, kuri savininko nepavykt nustatyti d l to, jog pra jo daug laiko nuo lobio uflkasimo (CK 4.65 straipsnio 1 d.). B tent d l -ios prieflasties savininko teisi gynyba yra menkai tik tina, kadangi savininko tikriausiai n ra, o savininko teisi paveld tojai apie lob grei iausiai neflino. Tod l -iuo nuosavyb s teis s gijimo pagrindo teisiniu reglamentavimu didesnis d mesys yra suteikiamas lob radusio asmens ekonominiams interesams, teisinio tikrumo, ai-kumo, apibr ftumo uftikrinimui. Tod l **nuosavybės teisė savo daikte lobį radusiam asmeniui įgyjama nuo lobio radimo momento**. Tuo tarpu svetimame daikte ie-koti lobio draudffiama, kadangi tai paffeist daikto savininko teises. Paffeid s -i nuostat asmuo nuosavyb s teis s lob ne gyja. Tuo atveju nuosavyb s teis nuo lobio radimo momento gyja daikto, kuriame buvo rastas lobis, savininkas. I-skyrus atvejus, kai asmuo lob rado atsitiktinai arba tur damas daikto savininko leidim . Tokiais atvejais lob rad s asmuo gyja nuosavyb s teis ketvirtadal lobio, o kiti trys ketvirtadaliai tenka daikto savininkui, jei nebuvo susitarta kitaip. Toks teisinis reguliavimas nustatytas siekiant apginti daikto, kuriame buvo rastas lobis, savininko teises. O kadangi lobio savininkas neegzistuoja, nuosavyb s teis gyjama nuo lobio radimo momento.

2.4.5 Nuosavybės teisės į bepriziūrius ir pasiklydusius naminius gyvūnus įgijimo momentas

Nuosavybės teisė taip pat gali būti gyjama ir sulaikius ar priglaidus bepriziūr ar pasiklydus naminį gyvūną (CK 4.61 straipsnio 1 dalis). Sulaikius ar priglaidus bepriziūr ar pasiklydus naminį gyvūną privalu nedelsiant apie tai pranešti gyvūno savininkui. Arba jį neffinant ō policijai ar savivaldybės institucijai. Toks teisinis reguliavimas, kaip ir radinio atveju, nustatytas siekiant apsaugoti naminio gyvūno savininko teises, taia tuopa iu ir i-laikyti naminį gyvūną sulaikiusio ar priglaidusio asmens ekonominis interesus preziumuojant, jog naminio gyvūno savininkas, siekdamas apginti savo teises, kreipsis policijai ar savivaldybės institucijai. Taip pat ir siekiant apsaugoti viešąjį interesą ō apsaugoti visuomenę nuo pasiklydusio naminio ar bepriziūri gyvūno, laikytis gyvūno teises reglamentuojančios teisės akto.

Atsifflvelgiant skirtingą darbinių gyvūnų ir galvijų (ir jį prieauglio) bei smulkiųjų gyvūnų (ir jį prieauglio) ekonominę vertę, nustatytas skirtingas šių gyvūnų laikymo terminas, kuriam prajus ir neatsiradus naminio gyvūno ōimininkui, **nuosavybės teisė į pasiklydusius naminius gyvūnus atitinkamai po dviejų savaičių (smulkiųjų gyvūnų atveju) ir po mėnesio (darbinių gyvūnų ir galvijų atveju) pereina juos priglaidusiam (išlaikiusiam) asmeniui.** Gana trumpas gyvūno laikymo iki nuosavybės teisės įgijimo laikotarpis, lyginant su nustatytu radinio atveju, tvirtintas d l to, jog naminiai gyvūnai artimai siejasi su j ōimininkais, yra prijaukinami. Taip pat siekiama i-laikyti juos priglaidusio asmens ekonominis suinteresuotum laukti gyvūnus siekiant juos v liau gyti nuosavybės teise.

2.4.6 Nuosavybės teisės į laukines ir namines bites įgijimo momentas

Atsifflvelgiant bi ōim ō specifisk sekti paskui bit motin l ir migruoti kitas vietas bei siekiant apginti bi ō savininko teises, bi ō savininkui leidffliama bi ō spie i persekioti net svetimoje fl em je, fl em s savininkui atlyginant padaryt fl al (CK 4.60 straipsnio 2 dalis). Bi ō spie iaus savininkas praranda nuosavybės teises bites per 24 valandas nuo to momento, kai spie i pri m svetimas asmuo arba kai spie ius apsistojo svetimo asmens fl em je (CK 4.60 straipsnio 3 dalis). Atsifflvelgiant teisini

reglamentavim galima daryti išvad , jog **nuosavybės teisę į priimtas bites jas priėmęs asmuo įgyja po 24 valandų nuo jų priėmimo ar apsistojimo svetimose žemėje momentu, jeigu bičių savininkas nepersekioja spiečiaus.** Toks teisinis reglamentavimas nustatytas tiek siekiant savininko teisi apsaugos, tiek bites priiman io asmens ekonominio suinteresuotumo išlaikymo. Kadangi bičių pri imimas jas priiman iam asmeniui sukuria papildomus nepatogumus, pareikalauja išlaid . Taip pat siekiant apsaugoti ir vieš j interes , kadangi bit s gali sukurti visuomeninio naudojimo patalpose ar kitaip kelti gr sm aplinkiniams.

Bit s negali būti apib dinamos individualiais poflymiais, j neina išskirti ir kit bičių visumos, todėl jeigu bičių spiečius atskrend kito bitininko avilį pas jame esan ias bites, atskridusi bičių savininkas praranda nuosavybės teises jas. Tuo tarpu **bitininkas, į kurio avilį atskrido iš kito bitininko avilio atskridusios bitės įgyja nuosavybės teises į tas bites nuo jų atskridimo momento.** Tai jau pavyzdžiui Vokietijos Federacinės Respublikos civilinio kodekso 963 straipsnis numato, jog jeigu daugiau nei dviej bičių savinink bičių spiečiai pab g susijungia, pagautas bendras spiečius priklauso savininkams bendr ja daline nuosavybės teise atitinkamai pagal bičių kiek spiečiuje. Lietuvoje toks teisinis reglamentavimas nustatytas dėl to, kad bit s negali būti apib dinamos individualiais poflymiais, j neina atskirti viena nuo kitos. Todėl n ra galimybės atskirti, kurios bit s buvo avilyje, o kurios, pab gusios iš kitur, atskrido avil . Todėl ir skiriasi teisinis reguliavimas tais atvejais, kai kitas asmuo tiesiog priima svetimas bites (taikomas 24 valand terminas nuosavybės teisei gyti) ir kai bit s atskrenda kito bitininko avil (nuosavybės teisė gyjama iš karto bitims susimaišius). Kadangi naujasis bičių savininkas nuosavybės teisė bites gijo ne savo valia, CK n ra numatyta, jog pastarasis tur t pareig atlyginti buvusiam bičių savininkui jo patirt flal . Teism praktikos išiu klausimu n ra, todėl būt domi teismo argumentacija deliktin s flalos atlyginimo klausimu.

Nuosavybės teis s daikt , kurio savininko n ra arba jis n ra flinomas, negalima gyti, jei daiktas yra s fliningai gytas ir teis tai valdomas⁵⁶. Tokius b du statym leid jas suteik tam tikra privilegijuot pad t asmenims, siekiantiems gyti nuosavybės teis daikt gyjamosios senaties pagrindu, kuris analizuotinas atskirai nuo nuosavybės teis s be-eimininkius daiktus gijimo pagrind .

⁵⁶Cit. op. 1, 4.57 straipsnio 2 dalis.

2.5 Nuosavybės teisės įgyjimo momentas pagal įgyjamąjį senatį

Siekiant, jog kiekvienas daiktas turėtų savininką, o tuo pačiu ir būtų apginamas viešasis interesas, suteikiama galimybė kreiptis į daikto savininką dėl juo padarytos žalos atlyginimo, statymų leidimas numatoma lygis, kurioms esant nuosavybės teisė gali būti įgyjama asmens teisėtai valdomam daiktui. Nustatyti nuosavybės teisės įgyjimo momentą pagal įgyjamąjį senatį svarbu dėl to, jog siekiant atitikti nuosavybės teisės įgyjimo pagal įgyjamąjį senatį sąlygas, privaloma daiktą valdyti kaip savąjį (CK 4.68 straipsnio 1 dalis), valdyti jį sąžiningai (CK 4.70 straipsnio 1 dalis). Kitaip sakant dėl to, jog tik nuo nuosavybės teisės įgyjimo momento asmuo gali naudotis daikto savininko teisėmis, gali disponuoti daiktu. Valdyti daiktą kaip savąjį bei sąžiningai (gera valia)⁵⁷ reikės, jog asmuo privalo valdyti daiktą taip, lyg būtų jo savininkas. Tai yra asmuo privalo mokėti visus mokėtinus mokesčius, rūpintis tinkamos daikto būklės palaikymu ir atlikti kitas pareigas, analogiškas daikto savininko pareigoms. Tačiau kadangi toks asmuo nėra daikto savininkas, jis nesinaudoja daikto savininko teisėmis ir negali išnuomoti daikto, jo keisti ir atlikti kitus veiksmus, kuriuos turi teisė atlikti daikto savininkas. Todėl svarbu tiksliai nustatyti momentą, nuo kurio įgyjamosios senaties pagrindu yra įgyjama nuosavybės teisė daiktui, o tuo pačiu ir visos daikto savininko teisės ir pareigos bei kada prarandama galimybė savininkui ginčyti daikto valdymo faktą ir apginti savo, kaip daikto savininko teises.

Įgyjamoji senatis, tai pirminis nuosavybės teisės įgyjimo būdas, kuris skirtas tiek apsaugoti nuosavybės teisę siekiant išgyti asmens ekonominį suinteresuotumą, tiek ir teisėtus interesus, tačiau kita vertus, ir siekiant užtikrinti ir savininko teisę apsaugoti viešąjį interesą. Todėl įgyjamosios senaties teisinis reglamentavimas turi pasižymėti teisinio tikrumo, apibrėžtumo ir aiškumo bruožais tam, jog būtų tinkamai palaikyti priešingų interesų pusiausvyrą. Nuosavybės teisė įgyjama senatimi pereina be valios perleisti daiktą naujam įgyjui. Nuosavybės teisė įgyjama senatimi sukuriama kai iš teisę siekiantis gyti asmuo nėra ir nebuvo įgyjis nuosavybės teisės daiktui.

Skirtingi įgyjamosios senaties terminai kilnojamiesiems ir nekilnojamiesiems daiktams, reikalavimai keliami daikto valdymui pagal įgyjamąjį senatį, daikto valdymo ir nuosavybės atskyrimas atsirado dar Romos teisėje⁵⁸.

⁵⁷Cit. op. 14, 114 psl.

⁵⁸Cit. op. 14, 54 psl.

Nuosavybės teisės įgyjimas gyjamosios senatės pagrindu Lietuvoje –iuo metu reglamentuojamas CK 4.65 ó 4.71 straipsniais bei kitomis CK nuostatomis. Svarbu pažymėti, jog iki –io CK sigaliojimo galiojusiam 1964 m. CK i–vis nebuvo gyjamosios senatės instituto. I– to galima daryti i–vad , jog atk rus Lietuvos Respublikos nepriklausomyb atsirado be–eimininkio turto arba tokio turto, kuris nors ir s fliningai, kaip savas valdomas tam tikro asmens, ta iau asmuo n ra gij s nuosavybės teisės tok turt . Tod l, siekiant uftikrinti vie– j interes ir siekiant teisinio ai–kumo, apibr ftumo buvo nuspr sta tvirtinti gyjamosios senatės institut CK. gyjam j senatimi nuosavybės teis gali gyti tik fiziniai asmenys arba privat s juridiniai asmenys. Vie–ieji juridiniai asmenys nuosavybės teis daikt , kurio savininko n ra arba jis n ra flinomas gyja CK 4.58 straipsnio pagrindu.

Siekiant nuosavyb gyti gyjamosios senatės pagrindu, daikto valdymas privalo atitikti reikalavimus nustatytus CK 4.70 straipsnio 1 dalyje. gyjamoji senatis, tai toks nuosavybės teisės įgyjimo pagrindas, pagal kur fizinis ar privatus juridinis asmuo, kuris n ra daikto savininkas, bet yra s fliningai gij s daikt bei s fliningai, teis tai, atvirai, nepertraukiamai ir kaip sav vald s nekilnojam j daikt ne maffiau kaip de–imt met arba kilnojam j daikt ne maffiau kaip trejus metus, kai per vis – valdymo laikotarp daikto savininkas tur jo galimyb gyvendinti savo teis daikt , ta iau nei karto ja nepasinaudojo, turi teis gyti nuosavybės teis t daikt .

statym leid jas yra nustat s skirtingus terminus nuosavybės teisės įgyjimo gyjamosios senatės pagrindu. CK 4.68 straipsnio 1 dalis numato, jog asmuo, siekiantis gyti nuosavybės teises daikt gyjamosios senatės pagrindu, nepaisant kit b tin reikalavim , privalo nekilnojam j daikt b ti vald s 10 met , tuo tarpu kilnojam j daikt ó 3 metus. Skirtingas nuosavybės teisės gyjamosios senatės pagrindu įgyjimo termin kilnojam j ir nekilnojam j daikt atflvilgiu nustatymas netiesiogiai s lygoja ir skirting nuosavybės teisės įgyjimo moment . Pavyzdflui asmuo, tuo pa iu metu kaip savo prad j s valdyti tiek kilnojam j daikt , tiek ir nekilnojam j , nuosavybės teises kilnojam j gal s gyti jau po 3 met nuo valdymo pradflfos, tuo tarpu nekilnojam j daikt tik po 10 met nuo valdymo teisės registravimo (arba nuo valdymo pradflfos, jeigu vadovautis minima naujausia Lietuvos Auk– iausiojo Teismo praktika). Toks skirtingas nuosavybės teisės įgyjimo momentas nustatytas derinant savininko teisi apsaugos ir nuosavybės teis siekian io gyti asmens ekonominio suinteresuotumo kriterijus. Kadangi nekilnojamasis turtas dafniausiai yra didesn s ekonomin s bei socialin s vert s, nei kilnojamasis, taip pat nekilnojamasis turtas labiau siejasi su vie–ojo intereso apsauga, gali

padaryti didesnės žalios fluvimo (sugriuvimo) atveju, nuosavybės teisė gyjamajai senatimi tokį turtą galima gyti tik po 10 metų nepertraukiamo valdymo. Tokiu būdu užtikrinamos ir savininko teisės, kadangi savininkas turės papildomai laiko sufinuoti, jog jam nuosavybės teise priklausantį turtą valdo kitas asmuo, taip pat turės daugiau laiko apginti savo teises. Trumpesnis valdymo laikotarpis siekiant gyti nuosavybės teise kilnojamuosius daiktus nustatytas ir dėl ekonominio suinteresuotumo. Kadangi valdant turtą kaip savo, patiriamos daikto išlaikymo išlaidos (mokesčiai, daikto būklės pagerinimas, remontas ir kita), nepagrįstai ilgas gyjamosios senaties laikotarpis sumažintų asmeninio ekonominio intereso valdyti daiktą kaip savo, siekiant vėliau gyti nuosavybės teise, jį, kadangi kilnojamieji daiktai dažniausiai yra materialinės ekonominės vertės nei nekilnojamieji.

Viena iš lyg norint gyti nuosavybės teisė gyjamosios senaties pagrindu yra atviras daikto valdymas (CK 4.68 straipsnis). „*Daiktą asmuo turi valdyti kaip savą, nesislapstydamas*“⁵⁹. Daikto valdymas kaip savo, reikia, jog asmuo valdo daiktą manydamas, jog yra teisėtai daikto savininkas. Jei daiktas valdomas kitais pagrindais, laikoma, jog daiktas nėra valdomas kaip savo. Pavyzdžiui jei asmuo daikto valdymo teise gijo nuomos ar panaudos teisiniais pagrindais, negalima būtų laikyti, jog asmuo valdo daiktą kaip savą. Teismų praktikoje iki 2011 m. buvo aiškina, jog neišvengiamas daikto valdymas negali sukurti nuosavybės teisės, jį, kadangi pagal CK 4.23 straipsnio 3 dalį slaptai gyto daikto valdymas yra neteisėtas⁶⁰. Tačiau statymuose ir kituose teisės aktuose yra numatytas reikalavimas, jog nekilnojamojo daikto valdymo registravimas yra būtinas šio daikto valdymo teisės atsiradimo pagrindas. CK 4.27 straipsnio 2 dalis numato, jog tik nuo valdymo registravimo atitinkamame registre momento gali atsirasti nekilnojamojo daikto valdymas. Tuo tarpu Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro statymo⁶¹ 25 straipsnio 1 dalis numato, jog teisė disponuoti nekilnojamuoju turtu atsiranda tik savininko teisės registravus Nekilnojamojo turto registre. Kadangi nuosavybės teisė sudaro valdymo, naudojimo ir disponavimo teisių triadą, laikoma, jog nuosavybės teisė nėra gyta, jei nėra visų trijų teisių visumos. Kitaip tariant, nuosavybės teisė nekilnojamajam turtui atsiranda tik registravus jį Nekilnojamojo turto registre. Teismų praktika pasikeitė nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. vasario

⁵⁹Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje pagal pareiškėjo AB „Pakruojo arka“ pareiškimą, bylos Nr. 3K-3-535/2008.

⁶⁰Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje A. S. v. VĮ Registrų centras, Kauno apskrities valstybinė mokesčių inspekcija, K. M., bylos Nr. 3K-3-363/2007.

⁶¹Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro statymas Nr. I-1539 (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 1996-10-16, Nr. 100-2261.

21 d. nutarties⁶², kurioje išaiškinta, jog siekiant gyti nuosavybės teisę gyjamosios senaties pagrindu, nėra būtina, jog daikto valdymas būtų registruotas. Užtenka gyvendinti (atitikti) visas kitas CK 4.65–4.71 straipsniuose nustatytas sąlygas. Nepaisant to, jog minima 2011 m. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis pakeitė teismo praktiką gyjamosios senaties taikymo klausimais bei yra plačiau aptarta teisės akademik darbuose⁶³, teismo argumentacijai galima kvestionuoti. Kaip minima, statym leidžias, nustatydamas tokį teisinį reglamentavimą gyjamosios senaties taikymui, siekia suderinti priešingus asmenų interesus. Vienas interesas su savininko teisių apsauga, teisinis tikrumas, apibrėžtumas, aiškumas su nuosavybės teisės siekiančio gyti asmens ekonominiu suinteresuotumu. Suprantamas ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo siekis atsisakyti formalaus valdymo teisės fakto nustatymo, tačiau vargu ar teisinis nekilnojamojo turto registracijos būtinumo siekiant gyti nuosavybės teisės gyjamosios senaties pagrindu panaikinimas užtikrina tinkamą savininko teisių apsaugą bei teisinio tikrumo, apibrėžtumo ir aiškumo principų laikymąsi.

domi ir su finingo valdytojo, siekiančio gyti nuosavybės teisės gyjamosios senaties pagrindu, šprioritetinė teisinė padėtis dėl CK 4.57 straipsnio 2 dalyje numatyto teisinio reguliavimo, jog be-eimininkiu daiktu nelaikomas su finingai gytas ir teisėtai valdomas daiktas. Tačiau teisės norma yra ginamas su finingas daikto valdytojas, kuris, nors ir nėra daikto savininkas, tačiau daiktą valdo kaip savo. Tokiu atveju, kai daiktą asmuo valdo su finingai, nors ir neturi nuosavybės teisės, teismas negalės iš jo turto nuosavybės teisės perduoti valstybei ar savivaldybei. Svarbu paminėti, jog galioja su finingo valdytojo prezumpcija (CK 4.23 straipsnio 2 dalis). Valdytojas yra laikomas su finingu, kol nėra rodyta priešingai. Tačiau nepaisant to, jog asmuo su finingai užvaldė daiktą, jis nėra daikto savininkas. Daikto savininkui ar valdytojui pagal statymą ar sutartį pareikšus teisėtą reikalavimą dėl daikto grąžinimo ar daiktą valdančiam asmeniui paįiam pripaįffinus kito asmens teisę į daikto valdymą terminas nutrįksta, todėl tampa ne manoma tokio daikto nuosavybės teisę gyti gyjamą senatimi.

Sistemiškai aiškinant CK nuostatas, reglamentuojančias nuosavybės teisę gyjimą gyjamosios senaties pagrindu, galima daryti išvadą, jog tokiu būdu nuosavybės teisę galima gyti tik materialiu daiktu. Taip pat svarbu paįfflyminti, kad išiu pagrindu negalima

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario mėn. 21 d. nutartis civilinėje byloje *A. B. v. Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir Klaipėdos miesto savivaldybė*, Nr. 3K-7-67/2011.

⁶³ BIRTONAS, Ramūnas, BUDRECKIENĖ, Viktorija, *Nuosavybės teisės į nekilnojamąjį daiktą registravimo teisinės pasekmės*. Vilnius: Jurisprudencija 2012, 19(4), 1479-1493 psl.

gyti nuosavybės teisės valstybei ar savivaldybei priklausančius daiktus bei kitam asmeniui nuosavybės teise priklausančius daiktus (CK 4.69 straipsnio 3 dalis).

statymuose nra aiškiai numatyto nuosavybės teisės gijimo gyjamajai senatimi momento. CK 4.68 straipsnio 2 dalis palieka teismui diskreciją nustatyti nuosavybės teisės gijimo momentą pagal gyjamąjį senatį. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamoje praktikoje tvirtinta, jog konstatavus visą nuosavybės teisės gijimo pagal gyjamąjį senatį sąlyg egzistavimą, pripažįstama, jog **asmuo, kuris kreipėsi į teismą nuosavybės teisę įgyja nuo tos datos (momento), kuri yra nurodyta teismo sprendime**. Paprastai teismo sprendimuose tokia data yra pripažįstama gyjamosios senaties termino suėjimo data. Kitaip sakant, jei asmuo valdė kilnojamąjį daiktą trejus metus ir vykdė visas CK 4.68 straipsnyje numatytas sąlygas bei kreipėsi teismu po ketveri metus nuo daikto valdymo pradžios, tokiu atveju asmuo pripažįstamas gijusiu nuosavybės teise nuo teismo sprendimo priėmimo ar sigaliojimo dienos, o bent nuo CK 4.68 straipsnyje numatytų sąlygų vykdymo momento o po trijų metų nuo daikto valdymo pradžios⁶⁴. Palyginus, jog asmens, siekiančio gyti nuosavybės teises gyjamosios senaties pagrindu, daikto valdymas privalo atitikti CK 4.68 straipsnio 1 dalyje nurodytas sąlygas ne tik visą nurodytą gyjamosios senaties terminą (atitinkamai 3 ar 10 metų), tačiau iki pat nuosavybės teisės gijimo momento o teismo sprendimo priėmimo⁶⁵. Tokia teismu formuojama praktika tvirtina retrospektyvų teismo sprendimo veikimą, kai teismo sprendimas suteikia nuosavybės teises praėjus. Pirmumas taikomas ne formali procedūra atlikimui (kreipimuisi teismu ar teismo sprendimo priėmimui), o realiam CK 4.68 straipsnio sąlygų atitikimui. Nustatytas toks teisinis reglamentavimas tik rodo nuosavybės teisės svarbą visuomenėje, kai teisinis aiškumas, tikrumas aukojamas vardinu nuosavybės teisės ginantį asmenį interesu. Tai patvirtina ir tai, jog retrospektyviai nuosavybės teisė gyjama ir paveldėjimo teisiniuose santykiuose. Teismo sprendimas yra pagrindas registruoti nuosavybės teisę atitinkamuose registruose, kai to reikalauja statymai ar kiti teisės aktai.

Palyginus, jog Lietuvoje galioja gana trumpi gyjamosios senaties terminai, kadangi mūsų teisinė sistema gan tina jauna, lyginant su senas demokratijos tradicijas turinčiomis Europos valstybėmis. Romėnų teisėje gyjamosios senaties terminai ilgą dramatiškai. Nuo vienerių metų kilnojamajam daiktui ir dviejų metų nekilnojamajam

⁶⁴Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Narėjų metaliniai garažai“ v. Kauno apskrities viršinininko administracija ir kt., Nr. 3K-3-327/2009.

⁶⁵Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje E.J. v. žemės ūkio bendrovei „Nemunas“, Nr. 3K-3-599-378/2015.

klasikiniame Romėn teisės laikotarpyje iki Justiniano pakeitimų prailginant terminą kilnojamiesiems daiktams iki trejų metų, o nekilnojamiesiems – net iki trisdešimties⁶⁶. Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje nuosavybės teisė nekilnojamajam daiktui galima gyti tik po 12 metų, – laikotarpis daiktui valdomas siflingai. Tačiau nėra numatyta, jog valdymas turi būti nepertraukiamas. Tuo tarpu Prancūzijoje galioja dar ilgesni nuosavybės teisės gijimo terminai. Nekilnojamajam daiktui 30 metų reikia valdyti siflingai. Bet priešingai nei Anglijoje, būtina 30 metų valdyti nepertraukiamai⁶⁷. Vokietijoje nekilnojamojo daikto gijimui gyjamosios senaties pagrindu taikomas reikalavimas daiktui nepertraukiamai ir siflingai valdyti 30 metų⁶⁸. Lietuvoje galioja gana grieftos slygos, siekiant pasinaudoti gyjamąja senatimi, palyginti su aptartomis valstybėmis. Atsivėlgiant informacini technologijų pažangumui, didesnė ir spartesnė informacijos sklaidė, civilinės apyvartos spartė bei greitesnė susisiekimė, tikėtina, jog gyjamosios senaties terminai ateityje turėti dar trumpėti.

⁶⁶ *Cit. op.* 66, 49 psl.

⁶⁷ VITKEVIČIUS, P. et. al. *Civilinė teisė: vadovėlis*. Kaunas: Vija, 1997.

⁶⁸ Vokietijos Civilinio kodekso 900 straipsnis, [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. vasario 22 d.], internetinė prieiga anglų kalba: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p1025.

3. Nuosavybės teisės įgijimo momentas pagal išvestinius nuosavybės teisės įgijimo pagrindus

Nuosavybės teisės įgijimas pagal sandorius yra vienas iš nuosavybės teisės įgijimo pagrindų, numatytas CK 4.47 straipsnyje. Nuosavybės teisės įgijimas pagal sandorius neabejotinai yra dažniausias praktikoje naudojamas nuosavybės teisės įgijimo pagrindas, tačiau nuosavybės teisės įgijimo momentas pagal sandorius dažnai yra turto perdavimo o priėmimo momentas, todėl atskirai bus analizuojami tik tam tikri, specifiniai nuosavybės teisės įgijimo pagal sandorius atvejai pradedant nuo nuosavybės teisės įgijimo viena–aliu sandoriu o palikimo priėmimo.

CK 1.63 straipsnio 1 dalis nurodo, kokie veiksmai gali būti laikomi sandoriais. Tai veiksmai, kuriais siekiama sukurti, pakeisti ar panaikinti civilines teises ir pareigas. Išimtis apibrėžta 1.63 straipsnio 2 dalyje, kurioje nurodoma, jog neįvykdyti sandoriai negali būti sudaromi, nors tam tikrais atvejais tylėjimas (neprieštaravimas) gali būti laikomas sutikimu sudaryti sandorį.

Palyginus, jog CK yra numatyta bendroji dispozityvi teisės norma, nustatanti nuosavybės teisės įgijimo momentą pagal sutartis. CK 4.49 straipsnio 1 dalis numato, jog:

šDaikto (turto) įgijėjas nuosavybės teisę į daiktus (turtą) įgyja nuo jų perdavimo įgijėjui momento, jeigu įstatymai ar sutartis nenustato ko kita“.

Tokia nuostata statym leidžia tvirtinti neatsitiktinai, Lietuvos sutarčių teisės sistema priskirtina labiau prie realinių sutarčių teisės sistemų. Tokia sistema galiojo ir Romėnų teisėje, kur nuosavybės teisė pereinavo ne pasirašius sutartį, bet faktiškai perdavus daiktą ar gyjamosios senaties būdu. Tad pati pirkimo o pardavimo sutartis dar nesuteikdavo nuosavybės teisės daiktui. Tam reikėjo būtinai veiksmo o emancipacijos ar tradicijos, o pati sutartis būdavo tik tokio veiksmo teisinis pagrindas (*causa*)⁶⁹. Tarkime, CK 6.465 str. 1 d. numato, jog nuosavybės teisės pagal dovanojimo sutartį pereina tik perdavus daiktą, tuo tarpu vien pafladas perduoti daiktą (CK 6.465 str. 2 d.) nėra laikomas dovanojimo sutartimi, ne pareigoja dovanotojo. Nepaisant to CK 4.49 straipsnio 1 dalis leidžia sutarties šalims nustatyti kitą nuosavybės teisės įgijimo momentą, nei nurodyta pagal šią bendrą taisyklę. Tarkime sutarties šalys gali sutartyje numatyti, jog nuosavybės teisė pereis tik nuo to momento, kai pirkėjas vykdys tam tikras sutartyje numatytas sąlygas. Tokia šios teisės normos konstrukcija yra sutarties laisvės

⁶⁹Cit. op. 14, 117 psl.

principo⁷⁰ tvirtinimas, leidžiantis sutarties šalims laisvai nustatyti tarpusavio teises ir pareigas. Pavyzdžiui sutartyje šalys gali numatyti sąlygą, jog nuosavybės teisė pavojingas atliekas pirkėjui pereis tik nuo to momento, kai jis pateiks rodymus, patvirtinančius apie gyvas specifines linijas atliekų tvarkymo srityje ir apie turimus pakankamus pajamų gumus utilizuoti tokie atliekai. Šalys negali pakeisti ir imperatyvaus teisinio reglamentavimo, kai tai yra susiję su nuosavybės nekilnojamųjų daiktų gijimu (CK 4.49 straipsnio 2 dalis). Taip pat negalima nustatyti kito nuosavybės teisės gijimo momento bei šim registruotinų daiktų (CK 4.49 straipsnio 4 dalis).

CK 6.160 straipsnio 1 d. pateikia sutarčių skirstymą konsensualines ir realines. Toks sutarčių skirstymas pagal jų sudarymo momentą (nuosavybės teisės perėjimo momentą) špaveldtas iš Romėnų teisės. Pagal tai, kokią sutarčių teisės sistemą yra daugiau, valstybės skirstomos konsensualinė ir realinė sistemos valstybės. Didžiojoje Britanijoje, Portugalijoje, Italijoje, Belgijoje ir Prancūzijoje pripažįstama, jog bendru atveju nuosavybės teisė perduodama nuo sutarties sudarymo momento, nepaisant to, ar yra atlikti realūs veiksmai siekiant sudaryti sandorą (ar sumokėti kainą, perduotas daiktas (turtas)). Nepaisant to, konsensualinė sistemos šalių teisėje pastebimi ir realinė sistemos bruožai. Pavyzdžiui siekiant panaudoti – faktiškai – trečiuosius asmenis, nekilnojamieji daiktai privalo būti perduoti pirkėjui. Kitu atveju nuosavybės teisė tų daiktų pereis trečiajam asmeniui, kuriam tas daiktas buvo perduotas⁷¹. Todėl negalima sakyti, jog konsensualinė ir realinė sistemos yra visiškai atskiros, kadangi tiek viena, tiek kita turi abiejų sistemų bruožus.

Realinėje sistemoje, priešingai nei konsensualinėje, nuosavybės teisė pereina ne nuo sutarties sudarymo, o kitu momentu, dažniausiai nuo daikto perdavimo momento (Lietuvoje, Rusijoje, Vengarijoje). Pavyzdžiui, nepaisant to, jog Lietuva priskiriama prie realinės sistemos valstybių (dėl CK 4.49 straipsnio 1 dalyje esančių bendrosios nuostatos dėl nuosavybės teisės gijimo momento), tačiau CK XXXV skyriuje numatyta atlygintini paslaugų sutartis priskiriama ne prie realinei, tačiau prie konsensualinių sutarčių, kadangi sutartis laikoma sudaryta ne nuo paslaugų teikimo pradžios momento ar nuo atlygio už paslaugas sumokėjimo, o nuo sutarties sudarymo momento. Todėl toliau, pirmiausia išanalizavus nuosavybės teisės gijimo momentą paveldint, bus analizuojamos sutartis, kurių sudarymo ir nuosavybės teisės perėjimo momentas gali nesutapti.

⁷⁰*Cit. op.* 1. 6.156 straipsnis;

⁷¹BARANAUSKAS E.*Daiktinė teisė*: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2010, 72 psl.

3.1 Nuosavybės teisės įgijimo momentas paveldint

Palik jui mirus, vyksta universalus jo turtini teisi ir pareig bei kai kuri asmenini neturtini teisi per jimas jo p diniams. Toks pat, universalus turtini teisi ir pareig per jimo modelis tvirtintas ir Austrijoje, Italijoje ir kitose valstyb se⁷². Paveld jimo objektai yra material s dalykai (daiktai) ir nematerial s dalykai (vertybiniai popieriai, patentai, preki ŗlenklai ir kita), palik jo turtin s reikalavimo teis s, prievol s, tam tikra intelektin nuosavyb ir kitos statym numatytos turtin s teis s bei pareigos⁷³. Teisi per jimo universalumas pasirei–kia tuo, kad palik jo teis s ir pareigos pereina palikim pri musiam p diniui neatsifvelgiant tai, jis flinojo ar neffinojo esant atitinkamas palik jo teises ar pareigas⁷⁴. CK 5.1 straipsnio 1 dalyje taip yra pateiktas paveld jimo apibr ŗflimas, kuriame numatoma, jog:

„Paveldėjimas – tai mirusio fizinio asmens turtinių teisių, pareigų ir kai kurių asmeninių neturtinių teisių perėjimas jo ipėdiniams pagal įstatymą arba (ir) ipėdiniams pagal testamentą.“

Tod l palik jui mirus, jo nuosavyb s teis s turt pereina paveld tojams. Paveld jimas yra atskiras nuosavyb s teis s gijimo pagrindas nurodytas CK 4.47 straipsnyje, tod l atsifvelgiant nuosavyb s teis s gijimo specifi–kum svarbu detaliau i–siai–kinti paveld jimo b dus, paveld jimo proceso eig bei i–analizuoti koks konkretus juridinis faktas nulemia nuosavyb s teis s per jim , siekiant nustatyti kuriuo palikimo pri mimo momentu paveld tojams pereina nuosavyb s teis mirusiojo turt .

Palikimo atsiradimu laikomas momentas, kai palik jas mir–ta. Jei palik jas paskelbiamas mirusiu ó dien , kuri siteis jo teismo sprendimas (CK 5.3 straipsnio 1 dalis). Lietuvos Auk–iausiasis Teismas 2015 m. gruodffio 23 d. nutartyje⁷⁵ nurod , jog:

„Palikimo atsiradimo dieną ipėdiniai įgyja subjektinę paveldėjimo teisę, tačiau tai dar nereiškia, kad jie perėmė palikėjo teises ir pareigas. Tam, kad įvyktų turto savininko pasikeitimas, t. y. kad nuosavybės teisę įgytų palikėjo ipėdiniai, palikimas turi būti priimtas. Priimdamas palikimą, ipėdinis išreiškia savo valią įgyti nuosavybės teisę į

⁷² *Cit. op.* 19, 59 psl..

⁷³ Lietuvos Auk–iausiojo Teismo Civilini byl skyriaus 2015 m. gegufl s 25 d. nutartis civilin je byloje *VSDFFV Klaipėdos skyrius v. Lietuvos Respublika*, Nr. 3K-3-376-415/2015.

⁷⁴ VILEITA, A. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Penktoji knyga. Paveldėjimo teisė* (3). Vilnius: Justitia, 2003, 153 psl.

⁷⁵ Lietuvos Auk–iausiojo Teismo Civilini byl skyriaus 2015 m. gruodffio 23 d. nutartis civilin je byloje *A.M. v. I.S., R.S.*, Nr. 3K-3-693-378/2015.

palikimą sudarantį turtą. Asmens valia priimti palikimą, t. y. tapti palikėjo turto savininku, gali būti išreikšta tik aktyviais veiksmais. Be to, įpėdinio veiksmai turi būti atliekami įstatymo nustatyta tvarka ir per įstatyme nustatytą terminą“.

I–pateiktos Lietuvos Aukščiausio Teismo formuojamos teisės taikymo praktikos galima daryti išvadą, jog nuosavybės teisės per jį p diniams lemia ne palikimo atsiradimo, o palikimo priėmimo juridinis faktas. Siekiant gyti palikimą privaloma aktyviai išreikšti savo valią priimti palikimą ir atlikti tam tikrus teisinius veiksmus (CK 5.50 straipsnis). Palikimo priėmimas yra vienašalis sandoris, kuris privalo būti išreikštas ir atitikti kitus statymuose numatytus reikalavimus. Tačiau palikimas gali būti priimamas ir valingai išreikštais veiksmais, patvirtinančiais sutikimą priimti palikimą. CK 5.50 straipsnio 2 dalyje numatyti duji palikimo priėmimo pagrindai, kurie privalo būti atlikti per tris mėnesius nuo palikimo atsiradimo dienos:

- 1) Faktiškai pradėjus valdyti paveldimą turtą;
- 2) Pateikiant pareikškimą dėl palikimo priėmimo.

1964 m. CK 587 straipsnio 2 dalis numatė tokius pačius palikimo priėmimo būdus, kaip ir dabar galiojanti CK redakcija. Palikimą buvo galima priimti faktiškai pradėjus valdyti paveldimą turtą arba notariniam organui perdavus pareikškimą dėl palikimo priėmimo. Tačiau dabar galiojanti CK redakcija papildomai p dinio interesų apsaugai numatė galimybę palikimą priimti pagal apyrašą, toks palikimo priėmimo būdas riboja p dinio civilinį atsakomybę (CK 5.53 straipsnis). Priimant palikimą pagal apyrašą, p dinis ufl palikėjo skolas atsako tik paveldimu turtu (CK 5.53 straipsnio 1 dalis). Tiesa 1964 m. CK 594 straipsnio 2 dalis numatė, jog p dinis atsakydavo ufl palikėjo skolas tik jam perėjusio paveldimo turto tikrosios vertės ribose. Tačiau toks teisinis reguliavimas nebuvo aiškus, sukeldavo ginčus dėl paveldimo turto vertės. Todėl siekiant apsaugoti paveldtojo interesus ir riboti jo civilinį atsakomybę, statymu leidžias numatė galimybę priimti palikimą pagal apyrašą.

1964 m. CK 587 straipsnis numatė nuosavybės teisės gijimo momentą paveldint. Minėtam straipsnyje tvirtinta, jog nuosavybės teisės palikimą pereina p diniui nuo palikimo atsiradimo momento. Tuo tarpu dabar galiojančiame CK n ra nustatyto aiškaus nuosavybės teisės gijimo momento paveldint. CK 5.3 straipsnio 1 dalis numatė, jog palikimas atsiranda nuo palikėjo mirties momento. Nuosavybės teisės gijimo momento paveldint tema n ra nagrinėta ir teisinėje literatūroje. Todėl siekiant išsiaiškinti nuosavybės teisės gijimo momentą svarbu nagrinėti, kaip teismų praktikoje yra taikomos

ir ai-kinamos atitinkamos teis s normos. Kaip jau min ta, nuosavyb s teis s gijim paveldint daiktus lemia ne palikimo atsiradimo, bet palikimo pri mimo juridinis faktas.

Fakti-kai prad jus valdyti paveldim turt , p dinis konkliudentiniais veiksmiais i-rei-kia nor priimti palikim . Toks veiksmas rei-kia palikimo pri mim bei i-reik-t vali tapti palik jo turto savininku. Lietuvos Auk-iausiojo Teismo formuojamoje praktikoje⁷⁶ paflymima, jog faktinio valdymo palikimo pri mimo klausimas yra fakto klausimas, individualiai nagrin jamas kiekvienu atskiru atveju, aplinkyb s turi b ti vertinamos konkre ios bylos aplinkybi kontekste ir sprendfiama, ar konkre ioje situacijoje p dinio elgesys atitinka kasacinio teismo praktikoje suformuojamus faktinio valdymo nustatymo kriterijus, kuriais remiantis pripafstama, jog p dinis siek paveldim turt gyti nuosavyb n.

p dinis palikim taip pat gali priimti viena-aliu sandoriu ó parei-kimu d l palikimo pri mimo. Min toje Lietuvos Auk-iausiojo Teismo 2015 m. gruodffio 15 d. nutartyje paflymima, jog palikimo atsisakymas taip pat yra viena-alis sandoris ó valinis teisinis veiksmas, kuriuo yra panaikinamos teis s palikim . Taip pat konstatuota, jog prie-ingai nei palikimo pri mimas, palikimo atsisakymas negali b ti i-reik-tas konkliudentiniais veiksmiais.

Lietuvos Auk-iausiojo Teismo i-pl stin teis j kolegija 2014 m. balandffio 14 d. nutartyje⁷⁷ , nagrin dama teis s norm , reglamentuojan i palikimo pri mim ir atsakomyb ufl palik jo skolas, kai palikimas pereina valstybei, ai-kinimo ir taikymo klausimus i-ai-kino, jog:

„Palikimo priēmimo teisiniai padariniai kyta retrospektyviai, t. y. nuo palikimo atsiradimo dienos. Dël to palikimà priēmusiems ipëdiniamis ar paveldimà turtà perëmusiai valstybei tenka pareiga vykdyti tiek iki palikëjo mirties atsiradusias prievoles, t. y. paveldëtus isipareigojimus, tiek ir po palikëjo mirties atsiradusius isipareigojimus, susijusius su paveldimu turtu. Prievolës, atsiradusios po palikëjo mirties, nėra palikëjo prievolës“.

Svarbu paflym ti, jog Lietuvos Auk-iausiojo Teismo formuojama praktika nuosavyb s teis s gijimo momento nustatymo paveldint daiktus klausimu n ra vieninga. Lietuvos Auk-iausiasis Teismas taip pat yra pasisak s, jog nuosavyb s teis s gijimo

⁷⁶ Lietuvos Auk-iausiojo Teismo Civilini byl skyriaus 2015 m. gruodffio 15 d. nutartis civilin je byloje G.R. v. A.Č., Nr. 3K-3-687-690/2015.

⁷⁷ Lietuvos Auk-iausiojo Teismo Civilini byl skyriaus 2014 m. balandffio 14 d. nutartis civilin je byloje UAB „Vilniaus energija“ v. Lietuvos Respublika, Nr. 3K-7-18/2014.

momentas paveldint daiktus yra palikimo pri mimo momentas, o ne palikimo atsiradimo momentas⁷⁸. Tai jau min toje nutartyje tr ksta argument , kod l nustatomas b tent toks nuosavyb s teis s gijimo momentas. Vertinant formuojam teis s taikymo praktik manytina, jog tokia formuojama teismo praktika prie-taraut statymo leid jo valiai uftikrinti nuosavyb s teis s t stinum , norui derinti savininko teisi apsaug su vie-ojo intereso apsauga, teisinio ai-kumo ir apibr ftumo principais. Kadangi nusta ius tok nuosavyb s teis s gijimo moment likt neai-ku, kam priklauso nuosavyb s teis mirusio asmens palikim laikotarpiu nuo palik jo mirties ar paskelbimo mirusiu (palikimo atsiradimo momento) iki palikimo pri mimo momento? Kam tekt prievol mok ti mokes ius ufl palikim sudaran ius daiktus, atlyginti flal atsiradusi d l j nepriefti ros min tu laikotarpiu? Manytina, jog tokia Lietuvos Auk-iausiojo Teismo praktika n ra sektina. Kaip ir nurodoma, Lietuvos Auk-iausiojo teismo formuojama teis s taikymo praktika pasuko kitu keliu, pripaffindama, jog nuosavyb s teis paveldim turt gyjama ne nuo palikimo pri mimo momento, o retrospektyviai, nuo palikimo atsiradimo momento.

Atsifvelgiant statymo leid jo nustatyt teisin reglamentavim ir pateikt naujaisi Lietuvos Auk-iausiojo Teismo formuojam teis s taikymo praktik galima daryti i-ivad , jog **nuosavybės teisė į paveldimą turtą atsiranda nuo palikimo atsiradimo momento**. Toks nuosavyb s teis s gijimo momento nustatymas uftikrina vie-ojo intereso apsaug , siekiant nuosavyb s teis s t stinumo bei Lietuvos Respublikos Konstitucijos principo *nuosavybė ipareigoja* gyvendinimo. Tokiu b du uftikrinama, jog bus vykdomos mokesstin s prievol s, kylan ios i-paveldimo turto, turtas bus valdomas ir naudojamas tinkamai, nepaffeidffiant kit asmen interes . O ufl padaryt flal atsakys tokio turto savininkas. Kita vertus, taip pat uftikrinama paveld tojo, kaip savininko, teisi apsauga uftikrinant, jog nuosavyb s teis paveld t turt buvo gyta palikimo atsiradimo momentu ir laikotarpiu nuo palikimo atsiradimo iki palikimo pri mimo joks kitas asmuo netur jo teisi valdyti, naudoti ar disponuoti paveld tu turtu, keisti jo sud t , b kl , gauti i-jo naudos.

Nuosavyb s teis gyjama net tik viena-aliais sandoriais, ta iau ir dvi-aliais sandoriais, kuriuos sudarydamos -alys gali nustatyti ir kit nuosavyb s teis s gijimo moment . Tod l toliau pateikiama pirkimo ó pardavimo sutarties analiz .

⁷⁸ Lietuvos Auk-iausiojo Teismo Civilini byl skyriaus 2008 m. gruodffio 22 d. nutartis civilin je byloje *V.Š. v. H. L., J. L., K. G., R. G., M. J. A., V. A.*, Nr. 3K-3-609/2008, publikuota LAT biuletenyje „*Teismų praktika*“ Nr. 31, 2009.

3.2 Nuosavybės teisės įgijimo momentas pagal pirkimo – pardavimo sutartį

Jeigu nuosavybės teisės įgijimas pagal sandorius yra dažniausias praktikoje naudojamas nuosavybės teisės įgijimo pagrindas, tai nuosavybės įgijimas pagal pirkimo – pardavimo sutartį yra ko gero dažniausiai praktikoje sutinkamas sandoris, kuriuo įgyjama nuosavybės teisė.

CK pirkimo – pardavimo sutarčių reglamentavimui yra skirtas XXIII skyrius. CK 6.305 straipsnio 1 dalis nurodo, jog:

„Pirkimo-pardavimo sutartimi viena šalis (pardavėjas) įsipareigoja perduoti daiktą (prekę) kitai šaliai (pirkėjui) nuosavybės ar patikėjimo teise, o pirkėjas įsipareigoja priimti daiktą (prekę) ir sumokėti už jį nustatytą pinigų sumą (kainą)“.

Atsižvelgiant į CK 6.305 straipsnio 1 dalyje pateiktą pirkimo – pardavimo sutarties apibrėžimą galima daryti išvadą, jog pirkimo – pardavimo sutartis – abipusės teisės ir pareigos. Pardavėjui – pareiga perduoti daiktą ir teisė gauti už tai atlygį, o pirkėjui – pareiga sumokėti nustatytą pinigų sumą (kainą) ir teisė gauti daiktą. Taip pat tai yra atlygintinė sutartis⁷⁹, kadangi pirkėjas turi pareigą sumokėti kainą, o pardavėjas – reikalavimo teisę atlygį. Be to iš pateikto apibrėžimo galima daryti išvadą, jog pirkimo – pardavimo sutartis yra konsensualinė sutartis, kadangi nėra nurodyta, jog sutartis yra laikoma sudaryta nuo daikto perdavimo momento. Tai pagrindžia ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojama teisės praktika 2013 m. sausio 11 d. nutartyje⁸⁰:

„Pirkimo-pardavimo sutartis yra konsensualinė ir ji laikoma sudaryta, kai šalys susitaria dėl esminių sutarties sąlygų (CK 6.162 straipsnio 2 dalis), o įstatymuose arba sutartyje numatytais atvejais šį susitarimą išreiškia atitinkama forma (CK 6.159 straipsnis); sutarties sudarymo momentas nėra siejamas su jos dalyko perdavimo momentu. Atskiriems sandoriams, pvz., pirkimo-pardavimo sutarčių rūšims, įstatymai gali nustatyti specialiąsias sudarymo taisykles.

Nagrinėjamos bylos atveju sprendžiama dėl uždarnosios akcinės bendrovės akcijų pirkimo-pardavimo sutarties, kurios sudarymą reglamentuoja specialusis – Akcinių bendrovių – įstatymas (redakcija, galiojusi nuo 2007 m. sausio 30 d. iki 2008 m. birželio

⁷⁹Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Medicinos bankas“ v. A. I., D. S., R. S., R. S. (R. S.), A. D.-K., Nr. 3K-3-371-684/2015.

⁸⁰Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje UAB DK „PZU Lietuva“, UAB „Atrika“ v. J. K. ir kt., Nr. 3K-3-97/2013.

21 d.). Uždarosios akcinės bendrovės akcijos gali būti nematerialios arba materialios (Akcinijų bendrovių 40 straipsnio 8 dalis). Skirtingų rūšių akcijų specifiška lemia jų perdavimo ypatumus.

Akcijų perdavimą reglamentuoja Akcinijų bendrovių įstatymo 46 straipsnis. Minėta, kad pirkimo–pardavimo sutartis yra konsensualinė, todėl jos sudarymo ir įvykdymo (dalyko perdavimo pirkėjui) momentas gali nesutapti. CK 4.49 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta bendroji taisyklė, kad daikto įgijėjas nuosavybės teisę į daiktus (turtą) įgyja nuo jų perdavimo įgijėjui momento, jeigu įstatymai ar sutartis nenustato ko kita. Taigi nuosavybės teisės į akcijas įgijimo pagrindas yra sandoris, o momentas, nuo kurio įgijėjas įgyja nuosavybės teisę į jas, yra jų perdavimas įgijėjui“.

2013 m. sausio 11 d. Lietuvos Aukščiausio Teismo nutartyje taip pat aptartas ir ypa svarbus aspektas, kuriuo atskiriamas sutarties sudarymo momentas ir nuosavybės teisės įgijimo momentas. Komentuojamoje nutartyje pafllym ta, jog –ie momentai pagal bendrąjį taisyklį pirkimo - pardavimo sutartyse nesutampa. Sandoris yra tik nuosavybės teisės įgijimo pagrindas, tačiau tai nereikia, jog nuosavybės teisę gyjama nuo sandorio sudarymo momento. Prie–ingai, bendruoju atveju (CK 4.49 straipsnis) nuosavybės teisę gyjama nuo daikto perdavimo momento. Taigi bendru atveju **nuosavybės teisė pirkimo – pardavimo sutarties pagrindu įgyjama nuo daikto perdavimo momento**. Toki išvad tik patvirtina CK 4.49 straipsnio 1 dalyje nurodyta bendroji nuosavybės teisės įgijimo momento taisyklė. Pavyzdžiui Prancūzijos civilinio kodekso 1583 straipsnyje nurodyta, jog nuosavybės teisė pirkėjui pereina nuo to momento, kai susitariama dėl sutarties objekto ir kainos. Daikto perdavimas nėra būtina nuosavybės teisės įgijimo sąlyga⁸¹.

Atsifvelgiant išvad , jog nuosavybės teisės įgijimo momentas pagal pirkimo ó pardavimo sutartį yra daikto perdavimo momentas ir siekiant tiksliai nustatyti daikto perdavimo, o tuo pačiu ir nuosavybės perdavimo, moment , svarbu išsiaiškinti, kas yra laikoma daikto perdavimu. Vadovaujantis CK 4.50 straipsniu ir CK 6.318 straipsnio 2 dalimi, galima būtų daryti išvad , jog daikto perdavimu pirkėjui, jei sutartyje nėra numatyta kitaip, yra laikoma –ie pardavimo atlikti veiksmai:

- 1) Daikto teikimas (perdavimas) įgijėjui;

⁸¹Cit. op. 18.

- 2) Daikto, perduodamo be prievolės nugabenti, teikimas transporto organizacijai išsiųsti gij jui ir teikimas pa-tui persi-šti gij jui;
- 3) Daikto teikimas pirmam veči jui, kad –is juos perduot pirk jui, kai pirkimo ó pardavimo sutartis numato daikt gabenim ;
- 4) Daikto perdavimas konosamentu ar kitoki disponavimo dokument perdavimas;
- 5) Daikt pateikimas pirk jui ar jo nurodytam asmeniui disponuoti daikt atsarg buvimo arba gaminimo vietoje, kai daiktus reikia paimti i–tam tikr atsarg arba pagaminti ir –alis sutarties sudarymo metu apie tai flinojo;
- 6) Daikt pateikimas pirk jui toje vietoje, kurioje sutarties sudarymo metu buvo pardav jo verslo ar gyvenamoji vieta arba kurioje daiktai patiekiami pirk jo nurodytam asmeniui.

Ta iau egzistuoja ir papildomi daikto perdavimo reikalavimai, susij tiek su teisine, tiek su faktine perduodamo daikto kokybe, teisiniais suvarflymais. CK 6.317 straipsnio 1 dalyje numatyta pareiga pardav jui pagal pirkimo ó pardavimo sutart ne tik perduoti daiktus pirk jui, ta iau ir patvirtinti nuosavyb s teis daiktus bei j kokyb . CK 6.317 straipsnio 2 dalyje numatyta imperatyvi statymin daikto kokyb s garantija, jog daiktas jo perdavimo metu yra tinkamas naudoti pagal paskirt ir yra be tr kum (arba apie tokius pirk jui yra flinoma). Tokia garantija galioja nepaistant to, ar ji numatyta sutartyje, ar ne. Taip pat, jei sutartyje n ra numatyta kitaip, pardav jas privalo perduoti daiktus kartu su j priklausiniais ir priedais. Daikto priedai ir priklausiniai privalo b ti tokios kokyb s, kokios jie buvo pirkimo ó pardavimo sutarties sudarymo metu (CK 6.317 straipsnio 3 d.). Daikto perdavimu laikoma tik tokia pirk jo ir pardav jo teisi ir pareig pad tis, kai pardav jas perduoda daiktus valdyti arba sutinka, jog pirk jas prad t juos valdyti bei b t pa–alintos bet kokios pirk jo valdymo teis s kli tys. Daikto perdavimo i–laidas padengia pardav jas, jei n ra susitarta kitaip. Tod l ne bet koks daikto perdavimas gali b ti laikomas tinkamu, o tik toks, kuriuo kartu yra perduodami ir daikto priklausiniai, priedai, patvirtinama nuosavyb s teis , atitinkama daikto kokyb (skaitant ir tai, jog daikt galima naudoti pagal paskirt be joki apribojim). Pavyzdffiui pagal automobilio pirkimo ó pardavimo sutart pardav jas privalo ne tik perduoti automobil , kaip sutarties objekt , ta iau ir visus atitinkamus dokumentus (registracijos liudijim , technin s apfli ros talon , draudimo polis), priedus (atsarginius raktus, atsargin rat , vaistin l , gesintuv , –vies atspindin i liemen ir kitus b tinus automobilio priedus) bei patvirtinti

(rodyti), jog nėra joki valdymo teisės klijai (automobil fizinai galima perimti, jis nėra konfiskuotas, keistas ar kitaip suvarfytos teisės j), pardav jui automobilis priklauso nuosavyb s teise arba pardav jas yra automobilio savininko atstovas, taip pat pardav jas privalo patvirtinti, jog automobilis gali b ti naudojamas pagal paskirt , patvirtinti, jog automobilis nebuvo patek s auto vyk (arba, jei flinoma, nurodyti, jog buvo patek s), nurodyti automobilio rid ⁸². Ir tik vykdfius visas ias s lygas bei perdavus automobil , galima b t laikyti, jog nuosavyb s teis automobil per jo pirk jui automobilio perdavimo momentu.

Nekilnojamojo daikto perdavimas kiek skiriasi nuo kilnojamojo d l to, jog nekilnojamasis daiktas negali b ti perkeliamas i– vienos vietos kit , negali b ti teikiamas vefl jui ar pa–tui. CK 6.393 straipsnio 1 dalyje yra numatytas reikalavimas, jog nekilnojamojo turto pirkimo sutartis privalo b ti notarin s formos. Tšb reikalavimo nesilaikymas daro sutart negaliojan ia (CK 6.393 straipsnio 2 dalis). Tod l tam, jog b t nekilnojamojo turto pirkimo ó pardavimo sutartis b t laikoma sudaryta, jis b tinai turi b ti sudaryta notarine forma. Paflym tina, jog 1964 m. CK 255 straipsnyje buvo numatyta pareiga ne tik sudaryti nekilnojamojo turto pirkimo ó pardavimo sutart notarine forma, ta iau ir registruoti j . O tokio reikalavimo nesilaikymas darydavo nekilnojamojo turto pirkimo ó pardavimo sutart negaliojan ia (CK 255 straipsnio 2 dalis). Kaip yra i–ai–kin s Lietuvos Auk– iausiasis teismas 2013 m. sausio 4 d. nutartyje⁸³ nuosavyb s teis s gijimo nekilnojam j turt momentas pagal 1964 m. CK buvo pirkimo ó pardavimo sutarties pateikimas registravimui. Kadangi gyvenamosios paskirties nekilnojamajame turte gali b ti gyventoj , o kitos paskirties nekilnojamojo turto objektai gali b ti ufpildyti tam tikrais daiktais, ufstatyti kitais statiniais ar kitais objektais, tod l prie– perduodant nekilnojam j turt pirmiausia privaloma j atlaisvinti, paruo–ti perdavimui. Tod l sutarties pasira–ymo momentas ir faktinis daikto per mimo momentas gali i–ties skirtis. Paprastai praktikoje nekilnojamojo turto perdavimas forminamas pri mimo ó pardavimo aktu, kaip nurodyta CK 6.398 straipsnio 1 dalyje. Nekilnojamasis turtas gali b ti perduodamas ir kitokiu sutartyje nurodytu dokumentu. Laikoma, jog nekilnojamojo turto perdavimo momentas sutampa su pri mimo ó pardavimo akto, ar kitokio dokumento pasira–ymo momentu. Tod l laikoma, jog b tent **nekilnojamojo turto priēmimo** –

⁸²Valstybin s keli transporto inspekcijos prie Susisiekimo ministerijos vir–ininko 2015 m. spalio 26 d. sakymu Nr. 2B-231 patvirtintas šMotorin s transporto priemon s pirkimo ó pardavimo sutartyje privalom nurodyti duomen apie motorin transporto priemone ir jos tr kumus s ra–asõ, TAR, 2015-10-27, Nr. 16967.

⁸³ Lietuvos Auk– iausiojo Teismo Civilini byl skyriaus teis j kolegijos 2013 sausio 4d. nutartis *Vilniaus miesto savivaldybės taryba v. 305-ajai Gyvenamojo namo statybos bendrijai, UAB „Pramoninė santechnika“*, M. M. , A. M. , P. K., Nr. 3K-3-70/2013.

pardavimo akto pasirašymo momentas laikytinas nuosavybės teisės įgijimo momentu. Palyginant, jog skirtingai nei nekilnojamojo turto pirkimo ar pardavimo sutartims, priimimo perdavimo aktui nėra privalomo notarinės formos reikalavimo, todėl vadovaujantis CK 6.398 straipsniu galima daryti išvadą, jog nekilnojamojo turto priimimo ar perdavimo aktas turi būti paprastos rašytinės formos. Atkreiptinas dėmesys tai, jog praktikoje kartu su nekilnojamojo turto priimimo ar perdavimo aktu yra sudaromas ir apskaitos prietaisų rodmenų suderinimo aktas. Tiesioginis dokumentas sudaromas tam, jog užfiksuoti apskaitos prietaisų (skaitiklių) rodmenis nekilnojamojo turto perdavimo metu. Kadangi jei iki nuosavybės teisės nekilnojamajam turtui momento buvo fiksuotas siskolinimas komunalinių paslaugų teikėjams ir nekilnojamojo turto priimimo ar perdavimo akto sudarymo metu nebuvo sudarytas apskaitos prietaisų rodmenų suderinimo aktas, komunalinių paslaugų teikėjai negali nustatyti tikslios naujam turto savininkui teiktų paslaugų sumos, todėl gali pareikalauti sumokėti už visas suteiktas komunalines paslaugas.

Daiktas gali būti perduodamas tik valdyti ar naudotis, neperduodant teisės juo disponuoti, todėl svarbu palyginant, jog pirkimo ar pardavimo sutarties palyginus atitinka ne bet koks daiktas kitai sutarties šaliai perdavimas, o tik perdavimas nuosavybės teise. Lietuvos Aukščiausiasis teismas 2015 m. lapkričio 20 d. nutartyje⁸⁴ palyginant, jog:

„CK 4.37 straipsnio 1 dalis nuosavybės teisę apibrėžia per jos turinį: nuosavybės teisė – tai teisė savo nuožiūra, nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmenų teisių bei interesų, valdyti, naudoti nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti. Taigi, galima teigti, kad nuosavybės teisė – subjekcinė teisė, atsirandanti teisės normų pagrindu, įvykus tam tikram juridiniam faktui arba jų deriniui, ir duodanti galimybę jos turėtojui savo nuožiūra, kiek leidžia objektyviosios teisės normų nustatytos ribos, tam tikrą turtą valdyti, naudoti ir juo disponuoti...>Taigi, nuosavybės teisės perduodanti šalis turi būti teisėta daikto savininkė, ji turi aiškiai išreikšti valią perduoti nuosavybės teises“.

Iš pateikto teisinio reglamentavimo ir teismų praktikos galima daryti išvadą, jog tik daikto perdavimas, kai aiškiai išreikiama valia perduoti ir nuosavybės teises, gali būti laikomas pagrindu gyti nuosavybės teises ir tik toks daikto perdavimo momentas gali būti laikomas nuosavybės teisės įgijimo momentu.

⁸⁴Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Medicinos bankas“ v. A. I., D. S., R. S., R. S. (R. S.), A. D.-K., Nr. 3K-3-371-684/2015.

3.3 Nuosavybės teisės įgijimo momentas pagal vartojimo kredito sutartį

Atsivertiant civilinėje apyvartyje padalinį vartojimo kredito sutarties sudarymą bei nenusistovėjus teisinių reglamentavimų, svarbu nustatyti, nuo kurio momento pereina nuosavybės teisė vartojimo kredito sutarties sudarymo pagrindu, o tuo pačiu, nuo kada kyla prievolė vartojimo kredito gavėjui mokėti palikanas, kitus mokesčius. Statymų leidžias nustatydamas teisinių reglamentavimų neabejotinai gina silpnesnių sutarties –alies ū vartotojo interesus. Kai kuri teisės mokslininkų nuomone požiūris vartotojų formuojamas labiau dalyje veiksmų rinkoje, nei atsivertiant vartotojų asmenines savybes⁸⁵. Tačiau vartojimo kredito teikimo teisinio reglamentavimo atveju nebūt galima sutikti su tokia nuomone, kadangi statymų leidžias, nustatydamas mokumo vertinimo, blaivumo nustatymo, pilnametystės ir kitus reikalavimus labiau atsivertia vartojimo kredito prašančio asmens asmenines savybes, o ne jo veiksmus rinkoje.

2016 m. vasario 1 d. sigaliojusiais Lietuvos Respublikos vartojimo kredito statymo pakeitimais⁸⁶, kuriais siekiama nacionalinį teisį perkelti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/48/EB dalyje vartojimo kredito sutarties⁸⁷ reikalavimus buvo sugrieftintos vartojimo kredito teikimo sąlygos, nustatyti papildomi reikalavimai vartojimo kredito gavėjo mokumo vertinimui, siekiant gyvendinti atsakingo skolinimo principą⁸⁸. Statymo pakeitimais sumaffinta metinė kredito palikano norma, nustatyta administravimo i-laid vir-utin riba, nustatytas 6 mėnesių delspinigiai skaičiavimo laikotarpis, šat-alimo ū laikotarpis, prievolė neskolinti nepilnameiams asmenims, neblaiviams, neveiksniams asmenims, taip pat prievolė neskolinti nuo 22 valandos iki 7 valandos. Siekiant detalizuoti Lietuvos Respublikos vartojimo kredito statyme numatytus reikalavimus 2016 m. sausio 29 d. Lietuvos Bankas pakeitė 2013 m. kovo 19 d. nutarimu Nr. 03-62 patvirtintus Vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimo ir atsakingo skolinimo nuostatus⁸⁹ bei 2015 m. balandffio 27 d. Lietuvos Banko prieffli ros tarnybos direktoriaus sprendimu Nr. 241-69 buvo patvirtintos Vartojimo kredito teikimo

⁸⁵NOVIKOVIEN Lina, *Theoretical and practical issues of consumer's conception*. Vilnius: Jurisprudencija, 2010, 291 psl.

⁸⁶Lietuvos Respublikos vartojimo kredito statymas Nr. XI-1253 (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 2011-01-04, Nr. 1-1.

⁸⁷Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/48/EB dalyje vartojimo kredito sutarties, *Official Journal L*, 2008-05-22, Nr. 133.

⁸⁸*Cit. op.* 1, 6.886 straipsnio 2 dalis.

⁸⁹Lietuvos Banko valdybos nutarimu Nr. 03-62 2013 m. kovo 19 d. patvirtinti Vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimo ir atsakingo skolinimo nuostatai (su pakeitimais ir papildymais), *TAR*, 2016-01-29, Nr. 2016-01774.;

gairis⁹⁰. Vartojimo kredito teikimo teisinis reglamentavimas grieftai ne tik Europos Sąjungos –alyse, tačiau ir kitose valstybėse. 2013 m. Rusijos Federacijoje taip pat buvo pakeistas statymas reglamentuojantis vartojimo kredito teikimą⁹¹.

Nauju teisiniu reglamentavimu tvirtintos prievolės papildomai tikrinti vartojimo kredito gavėjo mokumą –tuoja ir nuosavybės teisės vartojimo kredito lėšas gijimo momentu. Vartojimo kredito davėjas, prieš sudarydamas vartojimo kredito sutartį ir suteikdamas kreditą privalo atlikti vartojimo kredito gavėjo mokumo patikrinimą. Tokio teisinio reguliavimo nustatymu statymai leidėjas siektų tikrinti viešojo intereso apsaugoti sumafinti pradėst finansini sipareigojim turin i vartotoj skai i. Sugrieftintas ir mokumo vertinimas, skai iuojant pajam ir finansini sipareigojim santyk (ang. *Debt to income ratio* (DTI))⁹². Svarbu pažymėti, jog Lietuvoje statymai leidėjas nustatė grieftesn teisin reglamentavimą, negu nustatytas Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2008/48/EB d l vartojimo kredito sutar i, kurioje nėra nustatytas konkretus pajam ir finansini sipareigojim santykis, kur perflengus, negalima sudaryti vartojimo kredito sutarties. Tuo tarpu Lietuvos Bankas Vartojimo kredito gavėjų kreditingumo vertinimo ir atsakingo skolinimo nuostat 9 punkte numatė, jog tvari pajam ir sipareigojim santykiui esant didesniam nei 40 procent, vartojimo kredito gavėjui vartojimo kredito suteikti negalima, kadangi būtų laikoma, jog vartojimo kredito davėjas nesilaiko atsakingo skolinimo principo. Kyla klausimas, ar toks pleiamasis Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2008/48/EB d l vartojimo kredito sutar i ir Vartojimo kredito statymo ai–kinimas yra Lietuvos Banko, kaip statymus gyvendinanios institucijos kompetencija⁹³?

Atlikus vartojimo kredito gavėjo mokumo vertinimą ir atitinkamai informavus apie vartojimo kredito sutarties sąlygas, vartojimo kredito davėjas turi teisę sudaryti sutartį su vartojimo kredito gavėju d l vartojimo kredito teikimo. Vartojimo kredito statyme nėra numatyta nuo kurio momento vartojimo kredito gavėjas gyja nuosavybės teisės paskolintas lėšas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat nėra suformavęs nuosavybės teisės gijimo momento pagal vartojimo kredito sutarties teisės ai–kinimo praktikos,

⁹⁰Lietuvos Banko prieifiros tarnybos direktoriaus 2015 m. balandffio 27 d. sprendimu Nr. 241-69 patvirtintos Vartojimo kredito teikimo gairės [interaktyvus], internetinė prieiga [ffir ta 2016m vasario 22 d.]: http://www.lb.lt/vartojimo_kredito_teikimo_gaires.

⁹¹Rusijos civilinis kodeksas š 353- ()o, {interaktyvus}, [ffir ta 2016 m. vasario 22 d.], internetinė prieiga: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_155986/

⁹²*Cit. op.* 87, 7.4 punktas.

⁹³Lietuvos Banko statymo Nr. I-678 42 straipsnio 3 dalis (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 99-1957.

kadangi gin ai praktikoje kyla ne d l vartojimo kredito sutarties sudarymo fakto, o d l pal kan dydflio, mok jimo, prievol s graflinti vartojimo kredit esant bendrajai jungtinei sutuoktini nuosavybei, ty inio bankroto ir kit klausim .

Siekiant apsaugoti vartojimo kredito gav jo interesus, Vartojimo kredito statymo 15 straipsnio 1 dalyje yra numatytas 14 kalendorini dien laikotarpis, per kur vartojimo kredito gav jas turi teis atsisakyti kredito sutarties. Min to straipsnio 1 dalyje taip pat nurodyta, jog atsisakyti sutarties galima nuo jos sudarymo dienos. Toks pat vartojimo kredito sutarties atsisakymo s lygos tvirtintos ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/48/EB d l vartojimo kredito sutar i 14 straipsnyje. Vartojimo kredito statymo 14¹ straipsnyje numatytas apsisprendimo laikotarpis, kuomet vartojimo kredito gav jas per 2 dienas gali atsisakyti vartojimo kredito sutarties ir gr flinti kredito sum nemok damas pal kan . Min to straipsnio 1 dalyje numatyta, jog apsisprendimo laikotarpis prasideda nuo l – i-mok jimo vartojimo kredito gav jui pagal vartojimo kredito sutart dienos.

Sistemi-kai ai-kinant statymo leid jo Vartojimo kredito 14¹ ir 15 straipsnius galima b t daryti i-vad , jog nuosavyb s teis pinigines l –as, gautas pagal vartojimo kredito sutart , gyjama nuo j i-mok jimo dienos. Kadangi atsisakyti kredito sutarties galima tik j sudarius, o Vartojimo kredito statymo 14¹ straipsnio 1 dalyje numatyta, jog apsisprendimo laikotarpis, kurio metu galima atsisakyti sutarties, yra skai iuojamas nuo l – i-mok jimo pagal vartojimo kredito sutart dienos. Ta iau toks nuosavyb s teis s gijimo momento nustatymas gint vartojimo kredito dav j , o ne vartotoj , gav j interesus. Kadangi vartojimo kredito dav jas b t laikomas tinkamai vykdfliusiu prievol nuo pinig i-mok jimo momento nepaisant to, ar vartojimo kredito gav jas gavo pinigus. Svarbu paflym ti, jog vadovaujantis Lietuvos Respublikos mok jim statymo 40 straipsnio 2 dalimi⁹⁴, mok jimui atlikti pakanka nurodyti tik unikal identifikatori (s skaitos numer), o ufl netinkam jo nurodym mok jimo paslaug teik jas n ra atsakingas. Tod l praktikoje gal t susiklostyti tokios situacijos, jog vartojimo kredito dav jas pervest l –as, pagal vartojimo kredito sutart , ne vartojimo kredito gav jui, o kitam asmeniui. Nepaisant to, jog nuosavyb s teis –ias l –as, nuo j i-mok jimo momento priklausyt vartojimo kredito gav jui.

Taigi galima laikyti, jog tur t b ti taikoma bendroji CK 4.49 straipsnio 1 dalies taisykl , kad nuosavyb s teis s gijimo momentas pinigines l –as pagal vartojimo

⁹⁴ Lietuvos Respublikos mok jim statymas Nr. VIII-1370, *Valstybės žinios.*, 1999, Nr. 97-2775.

kredito sutart yra nuo pinigini l – perdavimo (gavimo) momento. Svarbu paŲlym ti, jog pinigini l – i–mok jimo ir gavimo momentas, d ka –iuolaikin je bankininkyst je taikom informacini technologij , prakti–kai sutampa. Ta iau taisykl , jog nuosavyb s teis pereina nuo pinigini l – i–mok jimo momento, negint vartotoj interes . Kadangi vartojimo kredito teik jui i–kilus gin ui d l vartojimo kredito sutarties sudarymo fakto (momento) uŲtekt rodyti pinig i–mok jimo fakt , nereik t rodin ti vartojimo kredito gav jo pinig gavimo fakto.

Kaip jau aptarta –io magistrinio darbo dalyje Nuosavyb s teis s gijimo samprata, gijus nuosavyb s teis savininkui atsiranda ir tam tikros pareigos, prievol s. Vartojimo kredito statymo 11 straipsnio 2 dalies 6 punkte nurodyta, jog sudarius vartojimo kredito sutart vartojimo kredito gav jui kyla pareiga mok ti pal kanas, pav luoto mok mok jimo atvejais ó delpinigi (Vartojimo kredito statymo 11 straipsnio 2 dalies 11 punktas) bei kitas administravimo i–laidas. Ta iau, kaip jau min ta, Vartojimo kredito statymo 14¹ straipsnyje yra numatyta galimyb per 2 dienas nuo l – i–mok jimo vartojimo kredito gav jas turi teis atsisakyti vartojimo kredito sutarties. Tod l kyla klausimas, ar vartojimo kredito gav jas gyja nuosavyb s teis pinigines l –as laikotarpiu nuo j i–mok jimo momento iki vartojimo kredito sutarties atsisakymo momento?

Tokiu teisiniu reglamentavimu derinama vartotoj teisi apsauga gr flinti vartojimo kredit nenurodŲlius joki prieflas i ir vartojimo kredito gav jo interesas gauti atlyg ufl naudojim si pinigais (pal kanas). Ta iau nepaisant to, jog vartojimo kredito gav jas turi teis atsisakyti sutarties, laikotarpyje nuo pinigini l – gavimo iki j gr flinimo vartojimo kredito dav jui atsisakius sutarties laikoma, jog vartojimo kredito gav jas buvo gij s nuosavyb s teis pinigus. Tod l min tu laikotarpiu vartojimo kredito gav jui kyla pinig atsitiktinio fluvimo rizika (CK 4.52 straipsnis), nors pinigai n ra daiktai civiliniu teisi objekt prasme (CK 1.97 straipsnio 1 dalis), atsiranda kitos teis s ir pareigos.

Tod l atsiffvelgiant statym leid jo nustatyt teisin reglamentavim , galima daryti i–vad , jog nuosavyb s teis pagal vartojimo kredito sutart i–mok tas pinigines l –as, gyjama nuo l – gavimo momento. B tent nuo –io momento vartojimo kredito gav jui kyla pareiga mok ti pal kanas, vykdyti dalin vartojimo kredito gr flinim ir vykdyti kitas vartojimo kredito sutartimi prisiimtas prievoles. O vartojimo kredito dav jui atsiranda teis reikalauti sumok ti pal kanas ir kitus vartojimo kredito sutartimi sulygtus mok jimus.

3.4 Nuosavybės teisės įgijimo momentas pagal dovanojimo sutartį

Atsivėlgiant Valstybinės mokesčių inspekcijos viršininko patvirtintą tvarką, jog iki 2016 m. birželio 30 dienos bus privaloma deklaruoti visas nuo 2004 m. sudarytas dovanojimo sutartis⁹⁵ tik tada, jog asmenys, siekiantys pagrįsti savo pajamų ar turto kilmę sudarinis vis daugiau dovanojimo sutartis. Dovanojimo sutartis ko gero yra viena iš praktikoje populiariausių neatlygintinų sutarčių. Taip yra ir dėl to, jog dovanojimo sutartimi gautos pajamos, kurios yra gautos iš artimų giminaičių, yra neapmokestinamos gyventojų pajamų mokesčiu⁹⁶.

Dovanojimo sutartimi dovanotojas neatlygintinai perduoda turtą ar turtinę teisę apdovanotojamui nuosavybės teise arba atleidžia apdovanotąjį nuo turtinės teisės dovanotojui ar trečiajam asmeniui (CK 6.465 straipsnio 1 dalis). Atsivėlgiant pateiktą dovanojimo sutarties sąvoką galima daryti išvadą, jog dovanojimo sutartis yra realinė ir laikoma sudaryta tik nuo turto perdavimo momento, todėl dovanojimo sutartis negali būti sudaryta dėl būsimo daikto dovanojimo (CK 6.470 straipsnio 6 dalis). Tai patvirtinta tiek CK 6.465 straipsnio 2 dalis, kurioje nurodoma, jog pafladas nėra laikomas dovanojimo sutartimi, tiek ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojama teisės taikymo praktika⁹⁷. CK 6.470 straipsnis paramos ir labdaros teikimo sutartis taip pat priskiria dovanojimo sutartims, sudarytoms tam tikram naudingam tikslui⁹⁸.

Atsivėlgiant tai, jog dovanojimo sutartis laikoma sudaryta tik nuo turto perdavimo momento (sutarties sudarymo ir vykdymo momentas sutampa), galima daryti išvadą, jog **nuosavybės teisė dovanojimo sutartimi yra įgyjama nuo daikto perdavimo momento**, pagal bendrąjį CK 4.49 straipsnio 1 dalyje numatytą taisyklę. Svarbu paflyminti tai, jog kaip minėta išio magistrinio darbo dalyje Nuosavybės teisės įgijimo momentas pagal pirkimo ir pardavimo sutartį, nuosavybės teisė nekilnojamajam daiktui įgijimo momentas yra perdavimo momentas (pirkimo ir pardavimo akto sudarymo momentas). CK 6.469 straipsnio 2 dalyje nurodyta privaloma notarinė nekilnojamojo daikto dovanojimo sutarties forma. Notarinė dovanojimo sutarties forma taip pat numatyta ir dovanojant didesnė nei 15 000 Eur pinigų sumą. Todėl, atsivėlgiant

⁹⁵ *Cit. op.* 6.

⁹⁶ *Cit. op.* 28, 17 straipsnio 1 dalies 26 punktą.

⁹⁷ Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 15 d. nutartis civilinėje byloje *J.V. v. R.V.*, Nr. 3K-3-293-684/2015.

⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje *D.V. v. Lietuvos profesinė sąjunga „Solidarumas“*, Nr. 3K-3-355/2009.

tai, jog nuosavybės teisė nekilnojamajam daiktui pereina nuo perdavimo momento, galima daryti išvadą, jog nuosavybės teisė nekilnojamajam daiktui gyjama nuo pirmo perdavimo akto sudarymo momento.

Atkreiptinas dėmesys, jog CK 6.467 straipsnyje yra tvirtinta galimybė sudaryti dovanojimo sutartį su lyga sutartimi. Min to straipsnio 3 dalyje numatyta galimybė dovanojimo sutartimi nustatyti apdovanojimo pavidolą – sumokėti skolas ar vykdyti kitokias prievolės, kai sutartyje jos tiksliai apibrėžtos. Atsivertęs klausimas, ar dovanojimo sutartimi galima susieti nuosavybės teisės gijimo momentą, su kitos prievolės vykdymo momentu? Tokiu atveju nuosavybės teisė turtui pagal dovanojimo sutartį gyjama ne nuo daikto perdavimo momento, o nuo sutartyje numatytos prievolės vykdymo momento. CK 4.49 straipsnio 2 dalyje, siekiant gyvendinti sutarties laisvės principą, yra suteikta galimybė sutarties šalims nustatyti kitokį nuosavybės teisės gijimo momentą, nei nuo daikto perdavimo momento. Kyla klausimas, ar, pavyzdžiui, dovanojimo sutartyje galima numatyti, jog nuosavybės teisė senovinio automobilio perleista tik tuo atveju, kai apdovanojimo pavidolu patalpas, atitinkančias tokių automobilių laikymo standartus. Kadangi apdovanojimo sutartis neprieštarauja CK 6.467 straipsnio 3 daliai, taigi teleologiškai kinant min to straipsnio 1 dalį galima daryti išvadą, jog dovanojimo sutartyje nustatyta lyga apdovanojimo pavidolui gali būti susijusi išimtinai tik su daikto naudojimu (sumokėti skolas, atlikti remontą bei vykdyti kitokias prievolės), tuo tarpu prievolės vykdymas ar išsinuomotų patalpų naudojimas tiesiogiai susijusi su senovinio automobilio naudojimu, o naudoti daiktą galima tik jį priėmus. Vadovaujantis CK 6.465 straipsnio 2 dalimi galima daryti išvadą, jog tokiu atveju dovanojimo sutartis būtų laikoma sudaryta tik nuo senovinio automobilio perdavimo momento, tuo tarpu nustatytas lygus gyvendinimas būtų susijęs su pafiladu sudaryti dovanojimo sutartį. O jei dovanotojas neperduot automobilio, būtų laikoma, jog jis atsisakė sudaryti dovanojimo sutartį ir apdovanojimo turtas nuostoliu, susijusi su pasirengimu priimti dovaną, atlyginimu.

Taigi vadovaujantis tuo, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, jog nuosavybės teisė turtui pagal dovanojimo sutartį gyjama nuo turto perdavimo momento. Ši lyga, kurias apdovanojimo turtas gyvendinti, nustatymas reiškia tik pafiladą sudaryti dovanojimo sutartį, o pafiladas sudaryti dovanojimo sutartį nėra laikomas dovanojimo sutartimi. Tokiu teisiniu reglamentavimu siekiama apginti savininko teises, nuo galimai nesėkmingo apdovanojimo, taip pat siekiant užtikrinti viešojo intereso apsaugą.

3.5 Nuosavybės teisės įgijimo momentas nuosavybę paimant visuomenės poreikiams

Vienas iš esminių nuosavybės teisės įgijimo pagrindų yra nuosavybės teisės įgijimas paimant nuosavybę visuomenės poreikiams. Tai išimtinis nuosavybės teisės įgijimo pagrindas, kuris gali būti naudojamas tik esant realiems, konkrečioms, aiškiai išreikštiems visuomenės poreikiams tenkinti, kai jie negali būti patenkinti kitaip⁹⁹. Nuosavybės paėmimas visuomenės poreikiams yra atlygintinis, kai nėra turto savininko valios perleisti nuosavybės teises turtui, nuosavybę paimama prieš jos savininko valią. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje¹⁰⁰ numatyta, jog nuosavybės teisė gali būti gyjama paimant daiktus visuomenės poreikiams esant šioms sąlygoms:

- 1) Tik statymo nustatyta tvarka;
- 2) Tik visuomenės poreikiams;
- 3) Tik teisingai atlyginant.

CK yra numatyta, jog visuomenės poreikiams gali būti paimamas istorinis, kultūrinis ar archeologinis verturintis lobis¹⁰¹, visuomenei didelį istorinį, meninį ar kitokią verturinį turintis kultūros vertybės, kurios yra laikomos netinkamai¹⁰² bei visuomenės poreikiams reikalingi flemės sklypai¹⁰³. Visuomenės poreikiams galima paimti tik ypatingos reikšmės visuomenei turinius daiktus (turtus), kurie yra unikalūs, negali būti sukurti, pagaminti. CK 4.100 straipsnio 4 dalis numato nuosavybės teisės įgijimo momentą visuomenės poreikiams paimam turtui. Nuosavybės teisė visuomenės poreikiams paimam kilnojamajam daiktui (turtui) valstybei pereina nuo atsiskaitymo su daikto (turto) savininku momento, o nuosavybės teisė nekilnojamajam daiktui – nuo daikto registravimo viešame registre momento, tačiau tai padaryti galima tik po atsiskaitymo su daikto savininku momento.

statym leidžiamas siekdamas apginti viešąjį interesą yra nustatoma gana trumpas terminas nuosavybės paėmimui visuomenės poreikiams. Lietuvos Respublikos flemės statymo¹⁰⁴ 46 straipsnyje numatyta flemės paėmimo visuomenės poreikiams tvarka,

⁹⁹ MOTUŠIS, Vytautas, KLIMAS, Evaldas. *Turto paėmimo visuomenės poreikiams teisinio reguliavimo ypatumai ir perspektyvos*. Vilnius: Acta AVADA, 2014, 70 psl.

¹⁰⁰ *Cit. op.* 15, 23 straipsnio 3 dalis.

¹⁰¹ *Cit. op.* 1, 4.65 straipsnio 6 dalis.

¹⁰² *Cit. op.* 1, 4.66 straipsnio 1 dalis.

¹⁰³ *Cit. op.* 1, 4.101 ir 4.102 straipsniai.

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos flemės statymas Nr. I-446 (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 34-650; 2004, Nr. 28-868.

kurioje numatyti trumpi terminai flem s pa mimo visuomen s poreikiams proced ros vykdymui, pavyzdžiui, yra numatytas 45 kalendorini dien terminas skundo d l suinteresuotos institucijos sprendimo paimti flem visuomen s poreikiams i–nagrin jimui. Jei flem s sklypo savininkas nesutinka sudaryti sutarties d l flem s pa mimo visuomen s poreikiams, suinteresuota institucija kreipiasi teism , o teismas, per nustatyt laikotarp priima nutart ar leisti registruoti flem s sklyp vie–ame registre valstyb s vardu. Tam, kad valstyb visuomen s poreikiams paimt flem gal t naudoti, valdyti ir disponuoti ja nedelsiant, statym leid jas nustat , jog kai siteis ja teismo nutartis leisti registruoti paimt visuomen s poreikiams flem s sklyp valstyb s vardu, flem s savininkas tampa pinig sumos, kuri suinteresuota institucija perved notaro, banko ar kitos kredito staigos depozitin s skait , savininku ir gyja teis –ia pinig suma neribotai disponuoti. Tokiu b du yra panaikinama galimyb flem s sklypo savininkui vilkinti flem s pa mimo visuomen s poreikiams proced r nepriimant pinig ar nenurodant s skaitos, kuri pinig suma gal t b ti pervesta¹⁰⁵. Priverstinai perimant nuosavyb s teis , siekiant apginti vie– j interes , yra ribojamos visuomen s poreikiams paimamo daikto savininko teis s. Kita vertus, uftikrinama daikto (turto) savininko teis gauti atlyginim ufl visuomen s poreikiams paimt daikt (turt). Teism praktikoje dafnai sprendffiami gin ai d l atlyginimo sumos, ta iau jau po nuosavyb s pa mimo visuomen s poreikiams proced ros¹⁰⁶. Tokiu b du taip pat uftikrinama, jog nuosavyb s pa mimo visuomen s poreikiams proced ra nebus vilkinama.

Taigi nuosavyb s pa mimo visuomen s poreikiams atveju nuosavyb s teis , prie–ingai nei kitais –iame magistriniame darbe analizuotais i–vestiniais nuosavyb s teis s gijimo pagrindais gyjama nuo atsiskaitymo su daikto (turto) savininku momento. Nuosavyb s teis nekilnojam j daikt gyjama nuo daikto registravimo vie–ame registre momento. Tokiu teisiniu reguliavimu yra uftikrinama vie–ojo intereso apsauga, siekiant, jog nuosavyb s teis visuomen s poreikiams b tin daikt b t gyjama nedelsiant, neleidffiant pablog ti daikto b klei, sunykti.

¹⁰⁵ *Cit. op.* 104, 47 straipsnio 7 dalis.

¹⁰⁶ Lietuvos Auk–iausiojo Teismo civilini byl skyriaus i–pl stin s teis j kolegijos 2014 m. gruodffio 30 d. nutartis *Kauno apskrities viršininko administracija v. A.M. ir kt.*, Nr. 3K-7-478/2014.

Išvados

1) Nuosavybės teisės gijimo momentas yra momentas, nuo kurio atsiranda savininko teisės ir pareigos, prievolė mokėti mokesčius, vykdyti kitas prievoles, tenka daikto išlaikymo išlaidos.

Nuosavybės teisės gijimo momentas skiriasi atskirais nuosavybės teisės gijimo pagrindais, ypač pirminiais.

2) Nuosavybės teisė sukūrus daiktą gyjama nuo jo sukūrimo momento, pasisavinant vaisius – nuo jų susiformavimo momento. Nuosavybės teisės gijimo be-eimininkius daiktus momentas skiriasi dėl skirtingo daikto, kuriuos siekiama gyti nuosavybės teisės, savybių, jų ekonominės vertės. Tokiu teisiniu reguliavimu derinami nuosavybės teisės daiktą siekiančio gyti asmens, viešasis interesas ir daikto savininko, jei toks yra, interesai.

Nuosavybės teisės gijimo momentas gyjamosios senaties pagrindu yra gyjamosios senaties termino sujimo momentas, kur teismas nustato retrospektyviai. Si lytina trumpinti gyjamosios senaties terminus.

3) Nuosavybės teisės gijimo pagal išvestinius nuosavybės teisės gijimo pagrindus momentas dažniausiai yra turto perdavimo momentas. Tuo tarpu sutartyse ar statymuose gali būti numatytas ir kitas nuosavybės teisės gijimo pagal sutartis momentas. Dovanojimo sutartyse – alysa neturi teisės nustatyti kito nuosavybės teisės gijimo momento. Nuosavybės teisės gijimo momentas pagal vartojimo kredito sutartį yra išgavimo momentas.

Nuosavybės teisė paveldinti gyjama retrospektyviai – nuo palikimo atsiradimo momento, tokiu būdu užtikrinant nuosavybės teisės tęstinumą, teisinį aiškumą, apibrėžtumą. Nuosavybės teisė kilnojamajam daiktui, paimam visuomenės poreikiams gyjama nuo atsiskaitymo su daikto savininku momento, o nekilnojamajam daiktui – nuo nuosavybės teisės registravimo viešame registre momento.

Literatūros sąrašas

Teisės aktai

- 1) Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės Žinios*, 1992, Nr. 33-1014.
- 2) Lietuvos Taryb Socialistin s Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Vyriausybės Žinios*, 1964, Nr. 19-138.
- 3) Lietuvos Respublikos administracinis teis s pafleidim kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) Nr. X-4449. *Valstybės žinios*, 1985, Nr. 1-1.
- 4) Lietuvos Banko statymas Nr. I-678 42 (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 99-1957.
- 5) Lietuvos Respublikos flem s statymas Nr. I-446 (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 34-650; 2004, Nr. 28-868.
- 6) Lietuvos Respublikos statybos statymas Nr. I-1240 (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 32-788.
- 7) Lietuvos Respublikos mok jim statymas Nr. VIII-1370 (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios.*, 1999, Nr. 97-2775.
- 8) Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės Žinios*, 2000, Nr. 74-2262.
- 9) Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro statymas Nr. IX-391. *Valstybės žinios*, 2001-06-27, Nr. 55-1948.
- 10) Lietuvos Respublikos gyventoj pajam mokes io statymas Nr. IX-1007 (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 73-3085.
- 11) Lietuvos Respublikos Vyriausyb s nutarimu Nr. 534 2002 m. balandffio 15 d. patvirtinti Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro nuostatai (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002-04-19, Nr. 41-1539.
- 12) Lietuvos Respublikos Vyriausyb s 2004 m. gegufl s 26 d. nutarimu Nr. 634 patvirtintos šBe-eimininkio, konfiskuoto, valstyb s paveld to, valstyb s pajamas perduoto turto, daiktini rodym ir radini perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, graffinimo ir pripaflinimo atliekomis taisykl s. *Valstybės žinios*, 2004-05-28, Nr. 86-3119.
- 13) Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.103 straipsnio pakeitimo statymas Nr. XI-993. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 116-4403.
- 14) Lietuvos Respublikos statybos statymo 1, 2, 3, 5, 6, 12, 16, 20, 21, 23, 24, 27, 28, 33, 35, 40, 42, 45 straipsni pakeitimo ir papildymo, –e-tojo skirsnio pavadinimo

- pakeitimo, 23¹straipsnio pripaflinimo netekusiu galios ir statymo papildymo 28¹straipsniu, keturioliktuoju skirsniu ir 1 priedu statymas Nr. XI-992. *Valstybės žinios*, 2010-07-15, Nr. 84-4401.
- 15) Lietuvos Respublikos vartojimo kredito statymas Nr. XI-1253 (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 2011-01-04, Nr. 1-1.
 - 16) Lietuvos Banko valdybos nutarimu Nr. 03-62 2013 m. kovo 19 d. patvirtinti Vartojimo kredito gav j kreditingumo vertinimo ir atsakingo skolinimo nuostatai (su pakeitimais ir papildymais). *TAR*, 2016-01-29, Nr. 2016-01774.
 - 17) Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo turto registro statymo Nr. I-1539 17, 23, 26 straipsni pakeitimo statymo ir 25 straipsnio pripaflinimo netekusiu galios statymas Nr. XII-1833. *TAR*, 2015, Nr. 2015-10609.
 - 18) Lietuvos Respublikos vartojimo kredito statymo Nr. XI-1253 1,2,3,4,5,6,8,9,11,15,16,17,20,21,22,23,24,27,28,29,31,33,34,35,36,37,38,40 straipsni , tre iojo ir penktojo skirsni pavadinim ir 1,2 pried pakeitimo ir statymo papildymo 11¹, 14¹, 22¹, 22², 23¹, 25¹ straipsniais ir penktuoju¹ skirsniu statymas. *TAR*, 2015-11-18, Nr. 2015-18269.
 - 19) Lietuvos Banko prieffi ros tarnybos direktoriaus 2015 m. balandffio 27 d. sprendimu Nr. 241-69 patvirtintos Vartojimo kredito teikimo gair s [interaktyvus], internetin prieiga [ffi r ta 2016 m. vasario 22 d.]: http://www.lb.lt/vartojimo_kredito_teikimo_gaires.
 - 20) Valstybin s mokes i inspekcijos vir–ininko 2015 m. gruodffio 17 d. sakymu Nr. VA-114 patvirtintos Mokes i mok tojo prane–imo apie gaut pajam ir sigyto turto (skaitant pasiskolintas pinigines l –as) sigijimo –altinius PRC911 formos ufpildymo, pateikimo bei tikslinimo taisykl s. *TAR* 2015-12-21.
 - 21) Valstybin s keli transporto inspekcijos prie Susisiekimo ministerijos vir–ininko 2015 m. spalio 26 d. sakymu Nr. 2B-231 patvirtintas šMotorin s transporto priemon s pirkimo ó pardavimo sutartyje privalom nurodyti duomen apie motorin transporto priemone ir jos tr kumus s ra–asõ. *TAR*, 2015-10-27, Nr. 16967.
 - 22) Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/48/EB d l vartojimo kredito sutar i , *Official Journal L*, 2008-05-22, Nr. 133.
 - 23) Kvebeko (Kanada) civilinis kodeksas [interaktyvus]. Internetin prieiga [ffi r ta: http://www2.publicationsduquebec.gouv.qc.ca/dynamicSearch/telecharge.php?type=2&file=/CCQ_1991/CCQ1991_A.html.

- 24) Prancūzijos civilinis kodeksas. Oficialus vertimas angl kalba [interaktyvus], [fili r ta 2016 m. vasario 23 d.], internetin prieiga: http://lexinter.net/ENGLISH/civil_code.htm.
- 25) Rusijos Federacijos civilinis kodeksas. Oficialus vertimas angl kalba [interaktyvus], [fili r ta 2016 m. vasario 22 d.], internetin prieiga: <http://www.russian-civil-code.com/PartI/SectionII/Subsection1/Chapter14.html>.
- 26) Vokietijos Civilinio kodeksas. Internetin prieiga angl kalba [interaktyvus], [fili r ta 2016 m. vasario 22 d.]: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p1025.
- 27) Elektronin Lietuvos Respublikos gyventoj pajam mokes io statymo komentaro versija pateikiama Valstybin s mokes i inspekcijos internetiniame puslapyje [interaktyvus], [fili r ta 2016 m. kovo 3 d.]: https://www.vmi.lt/cms/web/kmdb/1.14.2/-/asset_publisher/00hS/content/2002-07-02-lietuvos-respublikos-gyventoju-pajamu-mokescio-istatymo-nr-ix-1007-komentaras/10174?redirect=https%3A%2F%2Fwww.vmi.lt%2Fcms%2Fweb%2Fkmdb%2F1.14.2%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_00hS%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-1%26p_p_col_count%3D1.

Specialioji literatūra

- 1) AKKERMANS, Bram. *Introducing the Numerus Clausus of Property Rights*, 2008, SSRN Electronic Journal [interaktyvus]. Registruota internetin prieiga adresu [fili r ta 2016 m. vasario 25 d.]: https://www.researchgate.net/publication/228186562_Introducing_the_Numerus_Clausus_of_Property_Rights.
- 2) BARANAUSKAS E. *Daiktinė teisė: vadov lis*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2010.
- 3) BIRTONAS, Ram nas, BUDRECKIEN , Viktorija. *Nuosavybės teisės į nekilnojamąjį daiktą registravimo teisinės pasekmės*, Vilnius: Jurisprudencija 2012.
- 4) FABER Wolfgang, LURGER Brigitta. *National Reports on the Transfer Movables in Europe*, European Law Publishers GmbH, Munich: 2008.
- 5) MIZARAS, V., et al. *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadov lis*. Vilnius: Justitia, 2009.

- 6) MOTULIUS, Vytautas, KLIMAS, Evaldas. *Turto paėmimo visuomenės poreikiams teisinio reguliavimo ypatumai ir perspektyvos*. Vilnius: Acta AVADA, 2014.
- 7) NEKROTIUS, Ipolitas, NEKROTIUS, Vytautas, VILYVIS, Stasys. *Romėnų teisė: vadovėlis*, Vilnius: Justitia, 1999.
- 8) NOVIKOVIEN Lina. *Theoretical and practical issues of consumer's conception*. Vilnius: Jurisprudencija, 2010.
- 9) SAUKALIEN , Kristina. *Daktaro disertacija: "Nuosavybės teisių įgijimo ir praradimo probleminiai aspektai statybos rangos teisiniuose santykiuose"*. 2015, MRU [interaktyvus], internetinė prieiga adresu [faktiškai 2016 m. vasario 25 d.]: <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:8356667/datastreams/MAIN/content>.
- 10) SAUKALIEN , Kristina. *Straipsnis: „Statybos defektai ir užsakovo atsakomybės už juos problemos“*. Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Verslo teisės katedra, 2010 m. balandžio 1 d.
- 11) VITKEVIČIUS, P. et. al. *Civilinė teisė: vadovėlis*. Kaunas: Vija, 1997.
- 12) VILEITA, A. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Penktoji knyga. Paveldėjimo teisė (3)*. Vilnius: Justitia, 2003.

Teismų praktika

- 1) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 31 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.103 straipsnio (2006 m. spalio 17 d. redakcija) 3 dalies ir Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 28 straipsnio (2006 m. spalio 17 d., 2009 m. lapkričio 19 d. redakcijos) 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.
- 2) Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2007 m. lapkričio 27 d. sprendimas byloje Nr. 21861/03 *Hamer v. Belgija*.
- 3) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje *Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija v. J.M., D.M.*, Nr. 3K-3-43/2015.
- 4) Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje *AB „SEB bankas“ v. BUAB „Zirogroup“, BUAB „Baldų galerija“, VĮ Registrų centras*, Nr. 3K-3-83-969/2015.

- 5) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje *D.V. v. Lietuvos profesinė sąjunga „Solidarumas“*, Nr. 3K-3-355/2009.
- 6) Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 15 d. nutartis civilinėje byloje *J.V. v. R.V.*, Nr. 3K-3-293-684/2015.
- 7) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje *G.R. v. A.Č.*, Nr. 3K-3-687-690/2015.
- 8) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vilniaus energija“ v. Lietuvos Respublika*, Nr. 3K-7-18/2014.
- 9) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje *V.Š. v. H. L., J. L., K. G., R. G., M. J. A., V. A.*, Nr. 3K-3-609/2008, publikuota LAT biuletenyje „*Teismų praktika*“ Nr. 31, 2009.
- 10) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Medicinos bankas“ v. A. I., D. S., R. S., R. S. (R. S.), A. D.-K.*, Nr. 3K-3-371-684/2015.
- 11) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Medicinos bankas“ v. A. I., D. S., R. S., R. S. (R. S.), A. D.-K.*, Nr. 3K-3-371-684/2015.
- 12) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje *UAB DK „PZU Lietuva“, UAB „Atrika“ v. J. K. ir kt.*, Nr. 3K-3-97/2013.
- 13) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 sausio 4 d. nutartis *Vilniaus miesto savivaldybės taryba v. 305-ajai Gyvenamojo namo statybos bendrijai, UAB „Pramoninė santechnika“, M. M., A. M., P. K.*, Nr. 3K-3-70/2013.
- 14) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje *VMI v. AB „Ūkio bankas“, Kauno apygardos prokuratūra ir kt.* Nr. 3K-3-129/2013.
- 15) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 8 d. nutartis civilinėje byloje *LK v. Šiaulių rajono savivaldybė, NŽT, VĮ Registrų centras ir kt.*, Nr. 3K-3-41/2011.
- 16) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje pagal pareiškėjo *AB „Pakruojo arka“ pareiškimą*, Nr. 3K-3-535/2008.

- 17) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje *A. S. v. VĮ Registrų centras, Kauno apskrities valstybinė mokesčių inspekcija, K. M.*, Nr. 3K-3-363/2007.
- 18) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje *A.M. v. I.S., R.S.*, Nr. 3K-3-693-378/2015.
- 19) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje *E.J. v. žemės ūkio bendrovei „Nemunas“*, Nr. 3K-3-599-378/2015.
- 20) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje *VSDFFV Klaipėdos skyrius v. Lietuvos Respublika*, Nr. 3K-3-376-415/2015.
- 21) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario mėn. 21 d. nutartis civilinėje byloje *A. B. v. Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir Klaipėdos miesto savivaldybė*, Nr. 3K-7-67/2011.
- 22) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Narėpų metaliniai garažai“ v. Kauno apskrities viršinininko administracija ir kt.*, Nr. 3K-3-327/2009.
- 23) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vaigosta“ v. UAB „Domus ARX“ ir kt.*, Nr. 3K-3-519-415/2015.
- 24) Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje *L.Š., I.P., E. V. v. UAB „Senovė“*, Nr. 3K-3-312-421/2015.
- 25) Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. spalio 15 d. nutartis civilinėje byloje *V.K. v. Z. M.. NŽT*, Nr. 3K-3-436/2014.
- 26) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus išplatinęs teisėjų kolegijos 2014 m. gruodžio 30 d. nutartis *Kauno apskrities viršinininko administracija v. A.M. ir kt.*, Nr. 3K-7-478/2014.
- 27) Vilniaus apygardos teismo 2014 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje *Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos v. VŠĮ „Belvederio dvaras“*, Nr.2A-1041-781/2014.

Santrauka

Nuosavybės teisės gijimo momento nustatymas reikšmingas siekiant nustatyti, nuo kurio momento asmuo gyja savininko teises ir pareigas, nuo kada suteikiama nuosavybės teisės apsauga, galima apginti galimai pažeistas teises, disponuoti turtu. Tačiau tuo pat metu kyla ir prievolės pareigos, tenka daikto išlaikymo išlaidos. Magistro darbe analizuojamos šlygos nuosavybės teisės gijimui, nuosavybės teisės perėjimo momento reikšmė. Atskirai analizuojant kiekvieną nuosavybės teisės gijimo pagrindą ir nustatant nuosavybės teisės gijimo momentą pateikiamos išvagos, kodėl statymo leidžias nustatytas toks nuosavybės teisės gijimo momentas, kokios priešpriešinės teisės ir pareigos buvo derinamos, kieno interesus siekiama apsaugoti. Taip pat pateikiama teismų praktika, teisės doktrina, kitose valstybėse galiojantis teisinis reglamentavimas.

Nors CK 4.49 straipsnis nustato bendrąjį taisyklį, jog nuosavybės teisė pagal sutartį gyjama nuo daikto perdavimo momento, tačiau ši teisės norma yra dispozityvi, todėl statymai ir sutartys gali numatyti kitą nuosavybės teisės gijimo momentą. Nuosavybės teisės gijimo momentas gyjant nuosavybę ne pagal sutartį tam tikrais atvejais yra ne nuo daikto perdavimo momento. Statymų leidžias diferencijuoja nuosavybės teisės gijimo momentą atsižvelgdamas gyjamo turto savybes, vertę, taip pat derindamas savininko teises su viešuoju interesu, turtą siekiančio gyti asmens ekonominiu suinteresuotumu. Tiek teisės doktrinoje tiek praktikoje vis dar egzistuoja skirtingos nuomonės dėl nuosavybės teisės gijimo momento savavališkai pastatytus ar nebaigtus statyti statinius. Nuosavybės teisės gijimo pagal sutartį momentas analizuotose pirkimo ir pardavimo ir dovanojimo sutartyse nesiskiria nuo bendrosios nuosavybės teisės gijimo momento taisyklės. Kaip yra pabrėžiama magistrinio darbo dalyje, kurioje analizuojamas nuosavybės teisės gijimo momentas pagal dovanojimo sutartį, CK 4.49 straipsnyje numatyta sutarties šalims pasirinkti kitą nuosavybės teisės gijimo momentą dovanojimo sutartyse negalioja, kadangi CK imperatyviai numato nuosavybės teisės gijimo momentą pagal dovanojimo sutartį. Tuo tarpu nuosavybės teisės gijimo momentas pagal vartojimo kredito sutartį nėra vienareikšmis, tačiau manytina, jog nuosavybės teisė gyjama nuo išdavimo (gavimo) momento.

Summary

“The Moment of the Acquisition of the Ownership Right”

The acquisition of the moment of the ownership right is important, because at the moment of the acquisition owner gets all the owner rights and obligations, protection of the ownership rights and can defence violated rights.

Master's thesis analyzes the conditions to acquire ownership rights, signification of the moment of acquisition of the ownership right. Separate analysis of different bases of the acquisition of the ownership right and determination of the moment of acquisition of the ownership right leads to findings why precisely this moment of acquisition of the ownership right was set by the legislator, what counterflow rights and obligations was combined, whose interest was desired to protect. Also master thesis contains Lithianian case law, opinion of the legal academics, other states legal acts.

Despite the fact, that Article 4.49 of the Civil Code of the Republic of Lithuania determine general rule, that ownership rights acquire from the moment object is transmitted. But this rule of law is dispositive, that is why the law or contract can determine other moment of acquisition of the ownership right. The moment of acquisition of the ownership right in other than contractual bases is often different from general rule, set in the Article 4.49 of the Civil Code of the Republic of Lithuania. Legislator differentiate the moment of acquisition of the ownership right because of different value, characteristics of the acquiring object in order to combine ownership rights with the public interest, economic interest. There is no consensus in legal doctrine and case law about the moment of acquisition of the arbitrarily constructed building or unfinished building ownership right.

The moment of acquisition of the ownership right by the sale and purchase agreement and donation agreement are the same as determined by the general rule. It is worth mentioning, that in donation agreements parties can not set other moment of acquisition of the ownership right because in donation agreements it is forbidden by the Civil Code of the Republic of Lithuania. On the other hand, by the consumer credit agreement, moment of acquisition of the ownership right is the money receipt moment.